

prosvetni delavec

Med drugim preberite

- KAKO URESNIČUJEMO TEMELJNE ZAMISLI REFORME, str. 2
- NEZADOVOLJEN UČITELJ — SLAB VZGOJITELJ, str. 9
- MALA VOJNA V SREDNJEM ŠOLSTVU, str. 10
- IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH SLABA VEST DRUŽBE, str. 11

Tito govori delegatom na 2. zasedanju Avnoja 29. novembra 1943 v Jajcu

Ob petznike republike iskreno čestitamo!

DR. NIKOLA POTKONJAK, PROFESOR PEDAGOGIKE NA FILOZOFSKI FAKULTETI
V BEOGRADU

Dobro in slabo v rasti naše šole

Že štirideset let živimo v svobodi, svobodno razvijamo šolstvo, vzgojo in izobraževanje po meri in potrebah našega človeka in jugoslovanske samoupravne socialistične skupnosti. Prav zdaj potekajo priprave na 13. kongres ZKJ. Že več kot desetletje urešničujemo samoupravno preobrazbo vzgoje in izobraževanja, katere idejno usmeritev je sprejel 10. kongres ZKJ. Prav je, da se vprašamo: kaj in koliko smo v teh štiridesetih letih naredili v vzgoji in izobraževanju? Katere družbene zamisli in pričakovanja smo uresničili? Koliko smo se z globokimi spremembami in ustvarjalnim delom odmaknili od prejšnje zaostale meščanske dediščine, kjer smo pred štiridesetimi leti začeli. Smo v zadnjem desetletju položili trdne temelje novemu sistemu samoupravne socialistične vzgoje in izobraževanja? Smo podružbili vzgojo in jo vrnili delovnemu človeku in

človeški skupnosti, katerima je bila stoletja odtujena?

Veliko, res veliko je teh vprašanj. To ni nič nenavadnega, saj je vzgoja najtesneje povezana z bistvom, bivanjem in prihodnostjo vsakega človeka in celotne jugoslovanske večinacionalne socialistične skupnosti.

Odgovori na ta vprašanja so danes različni. Ocene se v vsem ne ujemajo med seboj, v nekaterih stališčih se celo pogosto razhajamo.

Priznati moramo, da imajo po svoje prav tisti, ki hvalijo prehojeno pot v vzgoji in izobraževanju. Prav imajo pa tudi tisti, ki so do nje kritični in niso zadovoljni z doseženim. Uspehov je bilo res veliko, napredek je viden. Izmerila ga bo zgodovina, ocenili pa prihodnji rodovi, ki kljub kritičnosti ne bodo mogli zanikati uspehov. Vendar je tudi veliko

neresenih vprašanj, težav in ovir, ki jih bo treba še premagati. V času družbeno-politične in gospodarske krize, ki jo doživljamo vsi, je odprtih vprašanj čedalje več, pa tudi kritike so pogostejše, ostrejša in glasnejša. Največkrat tudi utemeljene. Govorimo seveda o kritikah iz »našega tabora«, o dobronamernih kritikah, ki želijo napredek vzgoje in izobraževanja, ne pa o kritikah, ki izhajajo iz nam tujih razrednih in idejnih pogledov. Tudi teh pri nas ne manjka.

Napredek v številkah

Napredek v vzgoji in izobraževanju je najbolj očiten, če se opremo na količinske kazalnike.

Nadaljevanje na str. 3

Po poteh Avnoja

Praznovanje dneva republike ima zmeraj svoj čar. Letos, ko slavimo štirideset let življenja in rasti v svobodi, pa se nam kaže AVNOJ v vsej svoji veličini kot mejnik v zgodovini naših narodov in narodnosti.

Drugo zasedanje Avnoja je bilo s svojimi sklepi veliko več kot zgodovinski simbol; to je bila napoved nove družbe, odprte v čas, ki prihaja.

Sklep Avnoja, da bomo oblikovali novo Jugoslavijo po federativnem načelu, s pravico do samoopredelitve, pomeni naravno nadaljevanje politike komunistične partije Jugoslavije do narodnega vprašanja. Bratstvo in enotnost sta postala temelj in obet, ob popolni enakopravnosti narodov in narodnosti ter federativni ureditvi, ki je zdaj organizacijska oblika nove države.

Sad teh sklepov ter skupnega boja in prizadevanj so republike in pokrajini, samoupravne in družbeno-politične skupnosti, ki so odgovorne tako za svoj napredek kot za napredek vse jugoslovanske skupnosti — tega skupnega temelja celotnega razvoja.

Drugo zasedanje Avnoja živi še danes v nenehnem razvoju in dosežkih revolucije, v daljnosežnih sklepih in viziji nove družbe. Tako živi tudi naša revolucija, ki je, kot je rekel Tito, nekaj drugega kot navadno mirno življenje. Revolucija ne živi le od uspehov in samozadovoljstva, saj nastajajo v njej tudi krize in protislovja; te pa je mogoče premagovati le ob podpori vseh naprednih sil.

V štirih desetletjih razvijanja družbeno-političnega sistema in socialističnega samoupravljanja smo imeli veliko težav. Vedno znova smo se vračali k avnojskim načelom in iz njih zmeraj razbrali usmeritev za nadaljnji razvoj.

Tudi zdaj, ko imamo v družbenem razvoju drugačne težave, se vračamo k temeljnim načelom Avnoja; le-ta morajo prav v tem času in na zdajšnji stopnji razvoja v resnici zaživeti. Subjektivne sile naše družbe — mednje sodijo tudi prosvetni časopisi republik in pokrajin — morajo preudarno in z znanjem usmerjati in povezovati vse naše kadrovske in gmotne zmogljivosti; tudi zato, da bi premagovali zdajšnje težave — tako kot je zapisano v sklepih in načelih Avnoja, ki so trajen vir novih demokratičnih vsebin v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja.

Prosvetni časopisi republik in pokrajin so za to priložnost znova pripravili skupno številko, posvečeno 40-letnici osvoboditve in zmage nad fašizmom. S tem smo želeli prikazati povezanost vseh, ki delamo v vzgoji in izobraževanju, pa tudi vseh naših narodov in narodnosti. Prispevki govorijo o razvoju izobraževanja in vzgoje, o naši skupni rasti v štirih desetletjih svobode. V njih živi tudi sporočilo, da moramo varovati in ohranjati bratstvo in enotnost, našo največjo pridobitev.

MOMIR JUNGIC
predsednik Sekcije prosvetnih časopisov
republik in pokrajin

aktualno

DR. SVETISLAV STOJAKOV, PROFESOR PEDAGOGIKE NA FILOZOFSKI FAKULTETI V NOVEM SADU IN IZVRŠNI SEKRETAR PREDSEDSTVA CK ZKJ

Kako uresničujemo temeljne zamisli reforme

Narava vzgojno-izobraževalnega dela ne dopušča, da bi se take dolgoročne in globinske reformne spremembe, kot jih je sprejel 10. kongres ZKJ, lahko uresničile v kratkem obdobju. Vendar to ne pomeni, da bi ne mogli že zdaj oceniti, kaj smo z reformo dosegli in česa ne, kakšni so njeni uspehi in slabosti. Prav zdaj moramo pretehtati izkušnje in ugotoviti, kako naj spopolnimo reformna prizadevanja in najdemo boljše rešitve. Ob tem moramo upoštevati, da si kritike reforme pogosto nasprotujejo in nihajo od dogmatskega idealiziranja do popolnega zanikanja vsakega napredka.

Današnje družbene in gospodarske razmere potrjujejo stališče ZKJ, da delavski razred lahko uresniči svojo zgodovinsko nalogo — osvoboditev človeka in dela — samo če vključi v strategijo svojega delovanja tudi izobraževanje in znanost. Vzgoja in izobraževanje ter družbena preobrazba so med seboj tesno povezani. Iz tega moramo izhajati tudi ko ocenjujemo neskladja med vizijo in stvarnostjo pri socialistični samoupravni preobrazbi vzgoje in izobraževanja.

Zadnja leta so pokazala, da se pri reformi vzgoje in izobraževanja lomijo in križajo mnoga družbena in gospodarska protislovja. Gospodarske težave, slabosti v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja, težave pri načrtovanju kadrov in zaposlovanju, negospodarnost v šolski mreži ter nekatere druge nesmotne rešitve v usmerjenem izobraževanju dokazujejo, da v samem združenem delu nismo ustvarili potrebnih možnosti, da bi delovni ljudje odločali o pogojih in rezultatih svojega dela, o kadrovskem in izobraževalnem obnavljanju. K temu niso kaj dosti pripomogle niti spremembe v izobraževanju, pa čeprav bi bili lahko več naredili.

Socialistična samoupravna preobrazba vzgoje in izobraževanja je dolgoročen družbeno-zgodovinski proces povezovanja dela in izobraževanja, ki ne more dati pričakovanih sadov, če pri tem ne sodelujejo vsi družbeni in strokovni dejavniki — delavci v združenem delu, še posebno pa prosvetni, strokovni in znanstveni delavci, učenci in študenti. To pomeni, da ne morejo biti eni ravnodušni opazovalci ali ostri kritiki, drugi pa izvajalci in reformatorji. Vsi moramo ustvarjalno prispevati k reformi, opirajoč se na domače in tuje izkušnje.

Izhodišča za pripravo 13. kongresa ZKJ poudarjajo, da so doseženi kritične ocene potrile pravilnost temeljnih idejnih izhodišč pri reformi, hkrati pa so opozorile na težave, zastoj in napake pri posameznih rešitvah.

Več nezadovoljnih kot zadovoljnih

Z današnjim stanjem v vzgoji in izobraževanju je več nezadovoljnih kot zadovoljnih. Težave in protislovja porajajo tudi splošne kritike reforme, čeprav je za nekatere današnje pojave res kriva reforma, za nekatere njeno nedosledno uresničevanje, nekatere napake pa smo celo podedovali iz prejšnjih časov.

Tudi Zvezi komunistov in njenim organom lahko očitamo, da v medkongresnem obdobju niso dovolj spodbudili k iskanju boljših rešitev vseh družbeno-političnih, strokovnih in znan-

stvenih dejavnikov, namesto da so predvsem ponavljali že znana stališča. Zveza komunistov mora spodbuditi ustvarjalno in kritično obravnavo praktičnih reformnih rešitev, da bi uveljavili to, kar je za razredno revolucionarno strategijo preobrazbe v vzgoji in izobraževanju res bistveno. Tudi izhodišča za pripravo 13. kongresa ZKJ poudarjajo, da je Zveza komunistov bila in ostaja odprta za vse kritike, razen za tiste, ki načenjajo same idejne temeljne reforme.

Del kritik reforme napada samo bistvo, strategije in vizijo socialistične samoupravne preobrazbe vzgoje in izobraževanja. Ta nihilistična kritika se tako kot na drugih družbenih področjih rada skriva za Marxovo kritiko vsega obstoječega. Tisti, ki se lotevajo reforme z abstraktno humanističnih vidikov, pravijo, da je naša zamisel vzgoje funkcionalistična in nemarksistična. Tisti, ki nagibajo k funkcionalistični teoriji, trdijo nasprotno. Vsem negativističnim kritikam pa je skupen odtok, da reformne spremembe niso niti v zasnovi, niti v praktičnih izvedbah strokovno in znanstveno utemeljene, da je celotna zamisel reforme voluntaristična in subjektivistična ter da pomeni reforma zmago volje nad zdravim razumom. Učelnice so se po mnenju teh kritikov spremenile v duhovne pustine, reforma pa je nedopusten množičen pedagoški poskus z mladimi rodovi, ki v njej neprostoovoljno sodelujejo — poskus z nepredvidljivimi posledicami.

Za te kritike je značilno, da se zavzemajo za alternativno reformo, ki ponavadi ne pomeni drugega kot vrnitev k starim oblikam dualistične srednje šole.

Reforma je naletela na objektivne ovire

Pri uresničevanju reforme smo se znašli pred težavami, ki jih pri njenem snovanju nismo predvideli. Reforma naj bi spremenila hitrejši razvoj proizvodnih sil — v resnici pa je prišlo do zastaja. Prepletanje in menjavanje izobraževanja in dela bi zahtevalo drugačno organizacijo dela pa tudi več denarja. Namesto tega se je zaostrila gospodarska kriza, iz katere iščemo izhod z dolgoročnim programom gospodarske stabilizacije.

Zastoj je tudi v razvoju samoupravljanja in družbeno-političnega sistema. V teh razmerah dvigajo glave zagovorniki meščanske in etatične družbene ureditve ter nacionalisti, ki hočejo rehabilitirati izdajalce. Vse to so znaki družbene krize, ki se zrcali tudi v vzgoji in izobraževanju.

Zastoj v razvoju proizvodnih sil slabša gnotne temelje vzgoje in izobraževanja. Njun delež v narodnem dohodku se zadnja leta stalno manjša. Šolstvo je siromašila tudi negospodarna šolska mreža, na katero so vplivale želje krajevne birokracije.

Ko ocenjujemo premike vzgoje in izobraževanja, ne smemo prezreti temeljnih ciljev in načel reforme. Povezovanje dela in izobraževanja je eden izmed teh. Tu smo dosegli šele začetne uspehe. Žal pa se izobraževanje še vedno obravnava predvsem kot poraba, za katero skrbi država po samoupravnih interesih skupnosti. Čeprav vsi družbeni dokumenti o vzgoji in izobraževanju obravnavajo to

dejavnost kot sestavni del in dejavnik družbenega razvoja, ima to področje v praktični gospodarski politiki in tudi v zavesti ljudi še vedno položaj porabe in se mora podrejevati vsem družbenim omejitvam splošne in skupne porabe.

Združeno delo še nima večjega vpliva na bistvena vprašanja izobraževanja — na programe, mrežo šol in celo na gnotna sredstva, ki jih za šolstvo daje. Šele ko bomo premagali te pomanjkljivosti, bo zaživel svo-

Dr. Svetislav Stojakov

bodna menjava dela. Z marksistično analizo bi morali priti do spoznanja, katere poti bi nas najhitreje pripeljale do cilja.

Kaj smo dosegli in česa ne

Strokovne analize in kritične razprave navajajo naslednje začetne uspehe reforme: večjo demokratizacijo vzgojno-izobraževalnega sistema, saj je bolj odprt mladim po osnovni šoli; v programih srednje stopnje je več splošnega, izobraževanja za vse učence; organizacijsko in programsko smo izoblikovali izobraževanje za delo od I. do V. zahtevnostne stopnje; vsaj delno smo premagali nekdanji sistemski dualizem, čeprav se nam v spremenjeni obliki novo poraja; bolj je poskrbljeno za marksistično izobraževanje in idejno-vzgojno vlogo šole; razširili smo krog tistih, ki oblikujejo programe; dosegli smo boljše medsebojno sodelovanje republik in pokrajin pri uresničevanju reforme; povečali smo vpis v proizvodne usmeritve, čeprav se poklicne želje mladih niso dosti spremenile.

Ne manjka pa tudi slabosti in pomanjkljivosti: v svobodni menjava dela nismo napredovali, gnotni položaj izobraževanja se je poslabšal, zastoj pri zaposlovanju je onemogočil, da bi se mladi prej vključevali v delo in se iz dela izobraževali; načrtovanje kadrov in izobraževanja še nima ustrezne vloge; izobraževanje ob delu in iz dela ne poteka načrtno, izobraževanje odraslih in permanentno izobraževanje ostajata na robu reforme; obseg in kakovost praktičnega pouka in poklicne prakse ne zadovoljujeta učencev in učiteljev in niti porabnikov v združenem delu; v programih in izvajanju marksističnega izobraževanja je še precej napak; v srednjem izobraževanju namenimo več skrbi pripravi za kasnejše izobraževanje kot pripravi za delo.

Za drugačno razvrstitev splošnoizobraževalne in strokovne vsebine

Ena od največjih pomanjkljivosti reforme je v tem, da neka-

tere pomembne praktične rešitve niso bile v naprej temeljito strokovno in znanstveno preučene. Zato je treba upoštevati ugovore glede nezadostne strokovne in znanstvene utemeljenosti posameznih sistemskih sprememb. Osrednje vprašanje, ki neti razprave o reformi srednjega izobraževanja, je razmerje med splošnim in strokovnim izobraževanjem ter med teoretičnim in praktičnim znanjem.

Združeno delo očita reformirani srednji šoli, da bolj skrbi za pripravo učencev za nadaljnje izobraževanje kot za delo. Mnoge visoke šole očitajo nasprotno, češ da zaradi večjega deleža strokovnih predmetov srednja šola slabše pripravlja za visokošolski študij. Sodeč po nekaterih raziskavah pa so učenci, ki so končali srednje usmerjeno izobraževanje, na visokih šolah bolj uspešni, kot njihovi predhodniki.

Čeprav si kritike nasprotujejo, imajo v sebi nekaj resnice. Njihova enostranost je v tem, ker se osredotočajo samo na tisto načelo reforme, po katerem mora vsako izobraževanje po osnovni šoli pripravljati tako za delo kot za nadaljnje izobraževanje.

Podlaga za tako kritiko je dala programska zasnova srednje šole, v kateri je večji del splošnega izobraževanja združen v skupni vzgojno-izobraževalni osnovi v prvih dveh letnikih, medtem ko sledi strokovno izobraževanje šele v tretjem in četrtem letniku. Tako je splošno izobraževanje, namenjeno vsem, osredotočeno na začetek, strokovno pa na sklepni del izobraževanja. Utemeljena je kritika, da tak razpored snovi ni dober niti za uvajanje v delo niti za nadaljnje izobraževanje.

Za nadaljnje spopolnjevanje reforme je pomembna odločitev, kakšno strokovno in splošno kulturno osebnost bomo oblikovali s pomočjo programov. Poskrbeti moramo, da bodo učenci dobili na vseh ravneh trdne in široke izobrazbene temelje za poklic in stroko, razvili sposobnost samoisobraževanja in kritičnega mišljenja. Pozneje bodo lahko v različnih oblikah permanentnega izobraževanja dopolnjevali in poglobljali ožje strokovno in specialistično znanje.

Informacijska pismenost je zahteva nove tehnologije

V našem gospodarstvu je današnje stanje v marsičem protislovno. Delo ponekod zahteva obrtnika in mojstra, drugje je zaradi serijske proizvodnje delavec le dodatek k strojem. Pojavlja se že tudi tretja industrijska revolucija z avtomatiziranimi, računalniško vodenimi proizvodnimi procesi; v bližnji prihodnosti bomo širše uvajali tudi mikroprocesorje. Informacijska pismenost postaja zahteva sodobnega izobraževanja; v svetu novih tehnologij brez nje ne bo mogoče delati.

Protislovja v samem delu vplivajo na protislovne zahteve do izobraževanja, ki se kažejo tudi v težjem zaposlovanju visoko strokovnih delavcev in velikem povpraševanju po delavcih za manj zahtevna dela. Kljub temu da v načrtih dolgoročnega razvoja predvidevamo velike strukturne spremembe med primarnimi, sekundarnimi in terciarnimi dejavnostmi v korist slednjih, nastaja vtis, da imamo

preveč visokoizobraženega kadra.

Izobraževanje mora pripravljati za prihodnost, saj bodo sedanjí učenci in študenti večji del svojih produktivnih moči izrabili šele v 21. stoletju. Ne smemo prezreti pa tudi sedanjih potreb, saj bomo šli v prihodnost korakoma, brez velikih skokov. V današnjih in prihodnjih znanstveno-tehničnih in družbenih razmerah bo treba med delovno dobo večkrat menjati delo in poklic, včasih celo stroko. Zato moramo v usmerjenem izobraževanju razvijati programsko vsebino in oblike, ki bodo učencem omogočale delo v različnih okoliščinah in ožjih specializacijah, da se bodo lahko hitro prilagajali novim tehnologijam in poklicnim spremembam.

Take spremembe imamo ponekod že danes — prihodnost se torej že začena. Nekatere slovenske raziskave o razvoju do leta 2000 odkrivajo, da bodo morali sedanji srednješolci med delovno dobo zamenjati štiri ali pet tehnologij; več kot 60 odstotkov jih bo zamenjalo poklice vsaj enkrat, 30 odstotkov pa dvakrat ali trikrat. Nekatere ameriške raziskave pa celo trdijo, da bosta do začetka prihodnjega stoletja odmrli kar dve tretjini poklicev.

V načrtih gospodarske stabilizacije poudarjamo, da se moramo opreti na svoje moči, na znanje in ustvarjalnost — torej na izobraževanje, znanost, tehnologijo in informatiko. Zveza komunistov in druge subjektivne sile se zato zavzemajo za usmerjeno izobraževanje, ki bo skladno z zahtevami pospešene in trdnega družbeno-gospodarskega razvoja in znanstveno-tehnoške revolucije. To zahteva ustrezne gospodarske in gnotne temelje izobraževanja. Zato predvideva dolgoročni načrt družbenega razvoja Jugoslavije do leta 2000 hitrejšo rast sredstev za znanost in izobraževanje kot bo rast družbenega proizvoda.

Več prožnosti v programih srednjega izobraževanja

V skladu z marksističnimi pogledi in zahtevami časa moramo dati mladim širšo splošno izobrazbo, ki jim bo ob strokovnosti omogočila razvoj in uresničevanje ustvarjalnih sposobnosti. Raziskave v svetu in pri nas so dokazale, da so tisti, ki imajo širšo splošno in strokovno izobrazbo, bolj ustvarjalni kot ozko strokovno izobraženi delavci.

12. kongres ZKJ je dal prednost vzporednemu obvladovanju splošnih in strokovnih znanj v času srednjega izobraževanja in usposabljanja. Priprava takih programov je zapleteno in zahtevno delo, s katerim se ukvarjajo strokovni prosvetni organi republik in pokrajin. V vsaki usmeritvi moramo najti najboljše razmerje med splošnimi, splošno strokovnimi in ozko strokovnimi vsebinami, upoštevajoč naravo dela, stroke in poklicev. Otrsteti se moramo dogmatskih splošnih vzorcev, ki bi jih vsilili vsem usmeritvam. Skupni imenovalec je lahko le trdna splošna in strokovna izobrazba. Tudi o razmerju med teoretičnim in praktičnim znanjem naj ne odločajo posplošeni vzorci, saj zahtevajo dela in poklici različno razmerje. Pri iskanju prožnih in raznolikih programskih vzorcev ne smemo torej prezreti temeljnih izhodišč reforme.

Bolj odgovorna skrb za vzgojo mladih

Čeprav smo pri uveljavljanju marksistične zasnove in samoupravnih pravne socialistične usmerjenosti vzgoje in izobraževanja dosegli nekaj uspehov, ugotavljamo, da je idejno-vzgojna vloga šole zastopljena. Mnogoteri in prepleteni so vzroki tega stanja: prenatrpanost programov, ne dovolj izdelana zasnova vzgojne vloge srednjih, višjih in visokih šol, položaj učiteljske kriza socialistične morale, zasled v samoupravljanju, nezadostna podpora drugih dejavnikov vzgoje.

Za vzgojo mladih bi se morali zavzeti z mnogo večjo odgovornostjo, jih usposobiti za razumevanje naše preteklosti, sedanjosti in prihodnosti, razvijati njihovo bratstvo, enotnost in socialistični patriotizem, se upreti proti veličanju mitov in nacionalističnim utvaram, onemogočati unitarizem in ozki lokalizem.

Pouk marksizma in socialističnega samoupravljanja spremlja nenehna kritična pozornost Zveze komunistov učencev in študentov, prosvetnih in znanstvenih delavcev. Stalno opozarjajo na nevarna dogmatske indoktrinacije, nezadostno povezanost teorije s prakso, na knjižno, katehetsko razlago vsebin, na neustrezne učbenike itd. V predkongresni dejavnosti bo treba razčleniti pojasniti marsikatera navedena vprašanja in iskati rešitve.

Naša enotnost v različnosti

Veliko se razpravlja o tem, ali je reforma povečala ali zmanjšala razlike v politiki in sistemu izobraževanja. Katere razlike nujne in utemeljene, katere škodljive in nesprejemljive, k omejujejo prosto gibanje učencev, študentov in delavcev v goslovanskem prostoru?

Kot v razpravah o političnem sistemu je tudi tu precej skrajnih in nesprejemljivih pogledov. Unitarizem ter etatični bistokratizem nagibata k uniformiranju šolstva, programov in učbenikov, vzrok za težave pa vidimo v pristojnostih republik in pokrajin. Na drugi strani so tisti, ki na venomer sklicujejo na samostojnost in pristojnosti republik in pokrajin, hkrati pa podcenjujejo ali celo zavračajo potrebo po iskanju skupnih rešitev. Nekatere bistvena vprašanja. Obe skrajnosti sta enako škodljivi in nesprejemljivi, nasprotujeta pa tudi dialektičnemu odnosu med razrednim in nacionalnim.

Idejna izhodišča za reformo vzgoje in izobraževanja, sprejeta na 10. kongresu ZKJ, temeljijo enotnosti in skupnosti. Enotni so nam cilji in naloge vzgoje in izobraževanja, skupnam je sistem vrednot, enotna idejna zasnova vzgoje in izobraževanja, enotni so tudi samoupravni proizvodni odnosi in politični sistem socialističnega samoupravljanja. Torej moramo imeti skupne temelje tudi v sistemu vzgoje in izobraževanja. Ob spoštovanju pristojnosti republik in pokrajin že leta takih temeljih razvijamo vzgoji in izobraževanju medsebojno sodelovanje in usklajujemo, kar je potrebno, da bi učenci in delavci lahko prosto gibal po državi, da bi bili mladi seznanjeni z naprednimi tokovi v zgodovini in kulturi vseh narodov in narodnosti, da bi razvijali bratstvo in enotnost in goslovanski socialistični patriotizem.

Nadaljevanje na 3. str.

Razvoj socialistične šole

DR. NIKOLA POTKONJAK, PROFESOR PEDAGOGIKE NA FILOZOFSKI FAKULTETI V BEOGRADU

Dobro in slabo v rasti naše šole

40 let

Nadaljevanje s 1. str.

Pred štirimi desetletji je bila predšolska vzgoja šele v zametku — danes jo je deležen že vsak peti predšolski otrok, še več pa tistih, ki so med šestim in sedmim letom deležni načrtne priprave na šolo.

Namesto podedovane štirinajstredne osnovne šole za otroke med sedmim in enajstim letom, ki jo je v predvojni Jugoslaviji obiskovalo nekaj več kot polovica otrok te starosti, smo razvili enotno osemletno osnovno šolo, ki zajema domala vso mladino med sedmim in petnajstim letom.

Srednje izobraževanje oblikuje danes desetkrat več mladine, kot pred štirimi desetletji. Okoli 90 odstotkov učencev s končano osnovno šolo nadaljuje izobraževanje v srednji šoli, čeprav ni obvezna in to predstavljajo okoli 80 odstotkov mladine v tej starosti.

Število študentov višjih šol se je povečalo za osemnajstkrat, tistih na fakultetah, akademijah in drugih visokih šolah pa za okoli trinajstkrat. Več kot polovica diplomantov srednjih šol nadaljuje izobraževanje v visokem šolstvu, ki zajema okoli četrtno mladih te starosti.

Vse narodnosti v naši deželi imajo predšolske ustanove in osnovne šole v materinščini (to pomeni več kot pol milijona učencev in več kot deset različnih jezikov). Vedno več je narodnosti, ki imajo v svojem jeziku tudi srednje šole, nekateri celo svoje visokošolske organizacije in akademije znanosti. Takih uspehov zlepa ne najdemo drugje v svetu.

V posebnih šolah sicer še niso vsi razvojno prizadeti otroci in mladostniki, viden pa je napredek pri izobraževanju te mladine v osnovnih in srednjih šolah.

Izobraževanje odraslih postaja sestavni del nastajajočega sistema stalnega izobraževanja. Pred vojno komaj znano in nepriznано je doseglo izreden razmah v šolskih in drugih oblikah, namenjenih dokvalifikaciji, prekvalifikaciji, strokovnemu izpopolnjevanju ter dopolnilnemu družbeno-političnemu in splošnemu izobraževanju.

Kako uresničujemo temeljne zamisli reforme

Nadaljevanje z 2. str.

Sprejeli smo več družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov, ki nam pomagajo premagovati nepotrebne razlike in uveljaviti posebnosti in pristojnosti republik in pokrajin. Kljub slabostim, različni razlagi dogovorov in posameznim odporom lahko trdimo, da je v vseh republikah in pokrajinah spoznana potreba po usklajevanju bistvenih programskih in sistemskih rešitev. Že 12. kongres ZKJ je opozoril, da moramo zagotoviti enotnost vzgojno-izobraževalnega sistema tudi s tem, da izhajamo iz istih načel pri programiranju in s skupnimi jedri v programih.

Še bi lahko navajali podatke, na primer o številu učencev v glasbenih in baletnih šolah, o zmanjševanju osipa na vseh šolskih stopnjah, o velikih spremembah v izobražbeni sestavi zaposlenih in celotnega prebivalstva Jugoslavije. Več kot dva tisoč je novih magistrstov znanosti, čez 12 tisoč doktorjev. Ti in drugi podatki pričajo o velikem napredku in odmiku od prevzete dediščine, in to kljub težkim povišnim letom in kljub temu da v teh desetletjih in zlasti v zadnjem času splošne razmere niso bile zmeraj naklonjene vzgoji in izobraževanju.

Kakovostne spremembe

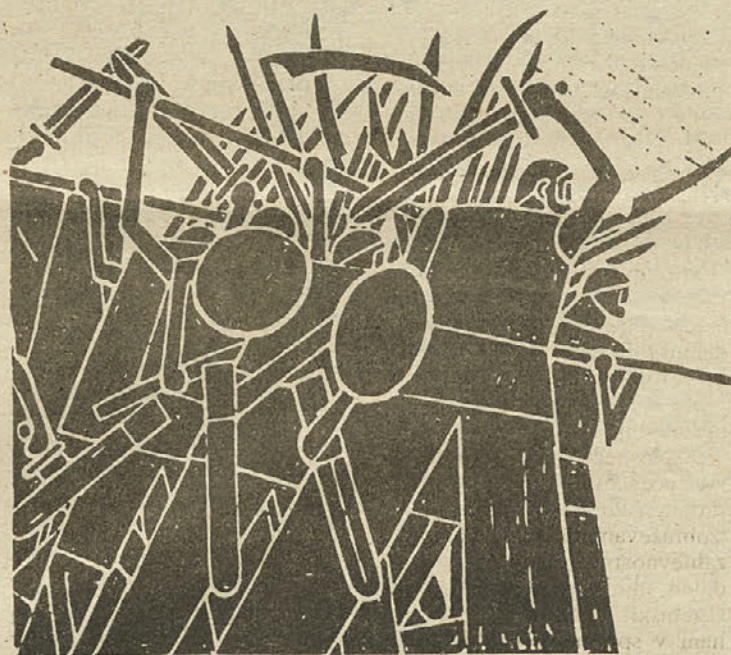
Precej težje je priti do enotne ocene kakovostnih sprememb v izobraževanju in vzgoji, v šolstvu in prosveti. Za to ne zadoščajo samo nove zamisli in načrti, zapisani v reformnih dokumentih (1944—1945, 1958, 1970, 1974) in drugje, saj so med njimi in njihovim praktičnim uresničevanjem razlike pogostne in opazne. Ne moremo se tudi opreti na posamezne ocene, saj so vse bolj ali manj subjektivne. Zato se bomo omejili na nekatere kakovostne spremembe, ki so nesporne, čeprav lahko različno ocenjujemo stopnjo in doseg njihove uresničenosti.

Šolo in druge vzgojno-izobraževalne organizacije, šolski sistem, celotno vzgojno-izobraževalno dejavnost smo prenesli iz okrilja države in vsaj do določene stopnje podružbili, približali delovnim ljudem in njihovim skupnostim, od katerih so bili odtujeni. Ustvarili smo temelje za nove družbenogospodarske odnose med vzgojo in izobraževanjem ter delovnimi ljudmi, ozdi in celotno socialistično družbo — pa čeprav je pri uresničevanju te usmeritve še precej tavanja, kolebanja, zastojev in vračanja k staremu.

Namesto podedovanega šolskega sistema, obremenjenega z razredno dualističnimi sestavinami in nerazvitega, smo razvili nov šolski sistem, ki prerašča v samoupravni socialistični sistem vzgoje in izobraževanja, ki povezuje izobraževanje in vzgojo mladine in odraslih, šole in druge družbene in pedagoške dejavnosti, namenjene vzgoji in izobraževanju. V tem sistemu se čeda-

lje jasneje oblikuje nov, enoten sistem permanentnega izobraževanja in vzgoje, pa čeprav pri uresničevanju zamisli tudi tu ne manjka negotovosti in zastojev.

Šole, zlasti osnovne in srednje, smo večinoma že preoblikovali iz ozkih učnih ustanov v pomembna družbena in pedagoška središča, ki oblikujejo vsestransko ustvarjalne osebnosti. Korenito smo spremenili upravljanje in vodenje v njih in ga uskladili z družbenimi spremembami. Vsebinski izobraževanja in vzgoje smo dali novo znanstveno in idejno usmeritev, temelječo na znanosti, marksizmu in ideologiji naše samoupravne socialistične družbe. Delovna in politična vzgoja sta postali, kljub odporom in nerazumevanjem, nepogrešljivi sestavini pri vzgoji mladih. Spremenil se je tudi položaj učencev in učiteljev ter njihov medsebojni odnos pri vzgojno-izobraževalnem delu.

V pouk in druge dejavnosti smo uvedli na vseh ravneh mnoge novosti. Šole smo obogatili z novimi učbeniki, najsodobnejšimi učnimi sredstvi, pripomočki in opremo. Zgradili smo veliko novih šol, ki omogočajo sodobno vzgojno-izobraževalno delo. Dvignili smo izobražbeno raven vseh občanov, na višjo raven pa smo dvignili tudi izobrazbo učiteljev in drugih sodelavcev šole.

Celotnemu mlademu rodu omogočamo danes visoko raven splošne in strokovne izobrazbe, zagotavljamo mu odprt in dostopen sistem vzgoje in izobraževanja na vseh ravneh.

Vse to so resnično velike, kakovostne spremembe, pa čeprav še nismo vselej in povsod uresničili vseh ciljev in pričakovanj.

Kako in kam naprej?

Kritična ocena prehojene poti dobi svoj pravi pomen šele tedaj, če nas spodbudi k razmišljanju kako in kam v prihodnje. Čeprav ocenjujemo ta ali oni dosežek različno, moramo priznati, da smo ustvarili temelje, na katerih lahko izoblikujemo nov samoupravni socialistični sistem vzgoje in izobraževanja. Vizija tega sistema je jasna, opira pa se na naše dolgoročne razvojne cilje. Doseženi uspehi potrjujejo, da

smo na pravi poti, v marsičem še pred drugimi deželami, ki prav ta čas reformirajo vzgojo in izobraževanje in iščejo rešitev za vprašanja, na katera smo mi že našli prave odgovore.

Kaj nam predvsem manjka, kaj ovira hitrejšo napredovanje? To je predvsem počasno, polovičarsko in glede na sprejeta stališča nedosledno reševanje družbenogospodarskih in podobnih vprašanj, s podružbljanjem vzgoje in izobraževanja vred. Močno pogrešamo tudi znanstveno bolj utemeljeno iskanje in odkrivanje praktičnih rešitev za načelne smernice in odločitve. Na družbenogospodarska vprašanja, kljub naglasenemu samoupravljanju, žal ne moremo dosti vplivati; več pa lahko pripomoremo k znanstveni utemeljenosti konkretnih rešitev.

Nihče seveda ne verjame, da so lahko znanstvene raziskave v

vzgoji in izobraževanju vsemogočne in da bi nas v vsakem primeru obvarovale zmot, tavanja in kasnejšega popraviljanja napak. Gotovo pa je, da bi napredovali hitreje, bolj organizirano in varno, z veliko manj napakami in tavanji, če bi imeli razvito načrtno jugoslovansko pedagoško znanstveno proučevanje vzgoje in izobraževanja. Poudarjam jugoslovansko, saj nobena naša federalna enota ni sposobna, da bi sama poiskala odgovore na vsa odprta vprašanja. Celotno bi združili vse jugoslovanske moči, ki v celoti niso šibke, bi komaj zmogli vse zahtevne naloge.

Vse to govori za večjo povezanost, za strnjevanje in združevanje moči v naši deželi pri iskanju najboljših praktičnih rešitev in poti, kako kakovostno izboljšati vzgojno-izobraževalno delo, kako do novih smeri in možnosti razvoja v skladu z dogovorjeno, skupno načrtano razvojno usmeritvijo v vzgoji in izobraževanju. Tako povezujejo raziskovalne zmogljivosti tudi drugje v svetu, marsikdaj celo na mednarodni ravni.

Le tako bomo dosegli, da vzgoja in izobraževanje ne bosta zaostajali za časom, da bo ta dejavnost imela močnejši vpliv na celoten družbeni napredek in da bo pomagala osvoboditi človeka in skupnost.

NIKOLA M. POTKONJAK

MIRO LUŽNIK IZ SR SLOVENIJE

Brez idealizma ne moreš vzgajati

Povojni razvoj osnovne šole na Slovenskem je tesno povezan z življenjem in delom celega rodu pedagoških delavcev, ki so s požrtvovalnim in ustvarjalnim delom razvijali in ustvarjali novo osnovno šolo. Eden izmed tistih, ki so pustili vidno sled za seboj, je tudi Miro Lužnik.

S pedagoškim delom v osnovni šoli je začel že v prvih povojnih letih kot učitelj in upravitelj na osnovnih šolah Liboje in Lenart v Slovenskih goricah. V spominih na tiste čase so mu ostali najbolj živi topli in pristni stiki z otroki in starši, vsestransko pedagoško, kulturno in družbeno-politično delo, ki ga je zahteval tisti čas, pa tudi zagnanost, ki je bila značilna tedaj za vse prosvetne delavce. Nemška okupacija je pustila na Štajerskem v osnovnem šolstvu za seboj pravo razdejano; večino je bilo treba na novo postaviti na noge. Po letu 1950 je bil Miro imenovan za šolskega nadzornika za tedanji okraj Poljčane, nato za celjski okraj. V Celju je kasneje prevzel vodstvo na novo ustanovljenega Zavoda za prosvetno pedagoško službo. To so bila leta, se spominja, ko smo z vso vnetostjo ustvarjali novo osnovno šolo. Z reformo leta 1958 smo iz prej ločene osnovne šole in nižje gimnazije razvili enotno osnovno šolo z novim programom. V teh povojnih desetletjih je imel odločilno vlogo človek; gmotni temelji šole so bili šibki in učitelji so morali dobesedno ustvarjati, kar so rabili pri pouku. In vendar nihče ni razmišljal niti o delovnem času niti o nagradi, nihče se ni izmikal nalogam. Učiteljem, ki so dali tedaj vse svoje moči za napredek nove šole in družbe, nismo izkazali potrebne hvaležnosti, še najmanj pa s tem, ko smo jim odmerili tako skromno pokojnino.

Po letu 1962 smo se z Mirom Lužnikom srečevali v republiških organih: bil je svetovalec za osnovno šolstvo na Svetu SRS za šolstvo, postavljali je na noge novi pedagoški inštitut, postal je direktor preoblikovanega Zavoda za šolstvo SRS, pozneje pa namestnik direktorja, vse do upokojitve, ki so jo pospešili zdravstveni razlogi.

Šolo smo prenovili v temeljih

V teh štiridesetih letih se je naša osnovna šola zelo razvila, pravi Miro Lužnik, ko ocenjuje povojni napredek osnovne šole. Večji del osnovnih šol smo na novo zgradili ali prenovili. Stoletnico obveznega šolstva na Slovenskem (1869—1969) smo proslavili s podvigom »sto let — sto šol«. S samopriskom občanov smo vsepovsod gradili vrtnice, šole, telovadnice idr. To je bil pravi plebscit, v katerem so se delovni ljudje opredelili za sodobno šolo, za vzgojo in izobraževanje; to je pospešilo tudi podružbljanje in povezavo šole z okoljem.

V teh štiridesetih letih smo bistveno spremenili vsebino, oblike in metode dela v osnovni šoli. Šola se je čedalje bolj usmerila k otroku, k vsestranskemu razvoju otrokovih sposobnosti in nagnjenj, zlasti intelektualni zmogljivosti in ustvarjalnosti. Ta preobrazba osnovne šole še traja, nanjo bodo vplivali še prihodnji rodovi, ki bodo vnašali v šolo nove vsebine in odnose, novo izobraževalno tehnologijo

in sodobnejšo organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela.

K spreminjanju šole pripomorejo tudi organizacije učencev in njihova samouprava, kulturne, športne in druge interesne dejavnosti, pa tudi sodelovanje staršev, okolja in celotne družbe, ki je bila v teh desetletjih večinoma naklonjena razvoju

Miro Lužnik

osnovne šole. Uspehe smo dosegli tudi pri razvijanju dvojezičnega šolstva v Prekmurju in šol za učence italijanske narodnosti na Obali.

Celodnevna osnovna šola je odprla nove možnosti

Kaj je k razvoju osnovnega šolstva prispevala celodnevna osnovna šola?

Uvajanje celodnevne osnovne šole je v zadnjem desetletju odprlo nove poglede in možnosti za prihodnji razvoj osnovne šole. Celodnevno delo omogoča bolj prožno povezovanje in prepletanje pouka, interesnih dejavnosti in samostojnega učenja ter vnaša novo svežino v ustaljeni šolski ritem. Celodnevna šola prispeva tudi k hitrejšemu spreminjanju notranjih odnosov v šoli ter med šolo in okoljem.

V dobro organizirani celodnevni osnovni šoli lahko bolje spodbujamo učencevo dejavnost, skupinske in druge oblike dela, pa tudi individualni razvoj učencev. Res je, da zahteva celodnevna osnovna šola več denarja, več prostora za interesne dejavnosti in prosti čas ter več mentorjev — tudi iz vrst zunanjih sodelavcev. Za družbo, ki ji je cilj človekova sreča in blaginja, pa bi to ne smelo pomeniti odvečne breme.

Čeprav so nekateri skeptični do celodnevne osnovne šole in radi poudarjajo predvsem tiste njene strani, ki jih bo treba še izboljšati, so učitelji, ki že leta delajo v teh šolah, večinoma prepričani, da pomeni celodnevna osnovna šola napredek in da bi bila velika škoda, če bi se morali vrniti na staro.

Kakšno prihodnost si lahko obetamo

Celodnevna osnovna šola je dala marsikatero pobudo tudi za nov program življenja in dela osnovne šole, ki ga uvajamo in bo usmerjal prihodnje delo v osnovnih šolah. Ta program te-

Nadaljevanje na str. 4

40 let

Brez idealizma ne moreš vzgajati

Nadaljevanje s 3. str.

melji na viziji osnovne šole, ki uspešno usposablja učence za nadaljnje izobraževanje, predvsem pa za zdravo, srečno in ustvarjalno življenje, za nadaljnje razvijanje socialističnih družbenih odnosov, za ohranitev družbenih in naravnih vrednot, za višjo kakovost življenja.

Je taka šola le vizija ali bo lahko tudi resničnost? Katere ovire so na poti do teh visokih ciljev?

Čeprav je po naravi optimist, Miro ne skriva zaskrbljenosti. Če bomo še naprej zmanjševali vsoto denarja za šolstvo, bodo lahko ogroženi celo uspehi dosejanja štiridesetletnega razvoja in ne bomo dosegli ciljev, ki smo jih zapisali v načrt dolgoročnega razvoja Slovenije do leta 2000. Druga nevarnost preti osnovni šoli od ne dovolj premišljenih

ukrepov pri reformi pedagoškega šolstva. Vzgoja in usposabljanje pedagoških delavcev je dolgotrajno delo, ki se, kot vemo, nikoli ne konča. Tu ni dovolj le izobraževanje — razvijati moramo učiteljevo vsestransko osebnost, čut za delo z otroki in mladostniki in učitelja resnično usposobiti za sodobno vzgojnoizobraževalno delo.

Tudi v prihodnosti bomo potrebovali učitelje, ki bodo vnašali v svoje delo pedagoški idealizem, ljubezen do otroka in mladih ter zaupanje v družbeni napredek. Ne smemo pozabiti, da ostaja tudi v sodobni družbi učitelj glavni temelj in stebel naše šole, pravi na koncu pogovora Miro Lužnik. Zagorjevec, pedagog po stroki, po delu in srcu.

JOŽE VALENTINČIČ

NIKOLA VUČENOV IZ SR SRBIJE

Knjiga za širša obzorja

Človek lahko spozna v življenju neizmerna prostranstva in prehodi pota, ki si jih ne moremo niti predstavljati. Da je to res, nam potrjuje življenjska pot Ni-

cij ni treba plačati, če učenci ne bodo izdelali. Danes lahko trdim, da sem se v tistem času usposobil za pedagoški poklic.

Zemljevid pedagoških poti

Potem ko je tri leta čakal na zaposlitev, je Nikola Vučenov prejel odločbo: dobil je učiteljsko mesto v osnovni šoli v Bački Palanki. Dokaj nenavadna odločba, saj je Vučenov pred fakulteto končal gimnazijo v Vukovaru, ne pa učiteljskega. Kakorkoli že, to delo je sprejel.

»Dobil sem prvi razred,« se spominja Vučenov, »to pa je najtežji razred tako za učence kot za učitelje. In vendar sem imel srečo, ker sem prišel med mojstre svojega poklica. Na tej šoli so delali izredno izkušeni in sposobni učitelji, ki so mi veliko pomagali z nasveti.«

V osnovni šoli je delal leto dni, nato pa se je zaposlil v meščanski šoli. V razredu ni bil dolgo, ker se je začela vojna. Kot rezervni oficir je bil že na začetku vojne, aprila, težko ranjen. Posrečilo se mu je rešiti iz ujetništva in po težavi poti prispeti v Srbijo.

»Prijavil sem se na Ministrstvu za prosveto kot begunec,« pravi Vučenov, »in ker sem bil izčrpan zaradi rane, mi je načelnik ministrstva, nek stari socialist, priporočil za okrevanje delo na šoli v Bajini Bašti. To sem z veseljem sprejel, vendar že naslednjega dne po mojem prihodu v Bajino Bašto, se je začela vstaja in odšel sem v boj. Po nekaj dneh sem postal komisar v bolnišnici za ranjence Mačvanskega odreda.«

Vojna je minila. V miru se je začelo nepretrgano delo Nikole Vučenova. Izbrali so ga za pomočnika takratnega ministra za prosveto, in na tem položaju je ostal 33 let.

»Marsikaj sem poskusil teoretično zasnovati,« pravi Vučenov, »pravzaprav sem se obenem ukvarjal s prakso, s politiko in s teorijo izobraževanja. Pri tem delu sem dobil veliko življenjskih in delovnih izkušenj, ki so mi prišle zelo prav kasneje ob ustanavljanju Instituta za pedagoška raziskovanja.«

Nadaljevanje na 5. str.

Razvoj socialistične šole

OLGA JOVANOVIĆ ČEREVIČKI IZ SAP VOJVODINE

Sanje nimajo cene

Kakšna je šola danes in kakšna je bila včeraj? To »včeraj« je tista bližnja preteklost pred štirimi desetletji, ko so pri nas padale bombe in so se otroci učili, medtem ko so se odrasli vojskovali. Čeprav se nam pogosto zazdi, da o medvojni šoli že vse vemo, in da je o tem času že vse povedano z besedami »bilo je težko, pa tudi lepo,« še zmeraj zvezo v pogovoru z nekdanjimi učitelji kaj novega, še zmeraj dodajamo nove kamenčke v mozaik našega vedenja.

Eden izmed takih »kamenčkov« v temeljih zdajšnje sodobne šole je tudi učiteljica Olga

Olga Jovanović Čerevički

Jovanović Čerevički, ženska, ki je skupaj z drugimi partizanskimi učitelji ustvarjala temelje našega zdajšnjega šolstva.

»Otroci so zelo radi prihajali v šolo,« pripoveduje danes že sivolasa učiteljica, »in čeprav so bile razmere res slabe, jim je bila šola sveta. Danes težko razumemo, kako se je bilo sploh mogoče učiti v razmerah, kakršne so bile tedaj. Delali smo povsod, pa četudi je bilo samo na videz varno: po hišah, v zapuščenih župniščih, celo v kavarnah. Skratka, morali smo se znajti. Pozimi, denimo, nismo nismo ogrevati naših »učilnic«, da nas ne bi odkril sovražnik, če bi se nenadoma pojavil.«

Kot nalašč so bile zime hude in dolge, in čeprav smo skupaj z otroki zmrzovali, smo trdo delali. Pouk smo imeli ponavadi popoldan, ker smo ugotovili, da nam fašisti ob tem času ne prihajajo tako pogosto »v goste«. Učni načrt, po katerem smo delali, je bil predpisan. V naših sremskih partizanskih šolah je bil ta načrt zelo sodoben, morda celo nenačrten za vaščane, ker v njem, na primer, ni bilo verouka in podobnih predmetov. Kljub temu so otroci in starši našo šolo sprejeli.«

Jasni cilji

Vojna je velika nesreča, pa tudi čas, ko je vse drugače kot v miru. In tako je tudi šola. Imeli smo jo tudi med vojno. Otroci so se učili tega in onega, najpomembnejše vprašanje pa je bilo — vsaj na osvobojenem ozemlju — kako preživeti in dočakati čas, ko bodo tudi oni ustvarjali nov svet. Tedaj ko bodo svoja prva spoznanja, ki so jih dobili od partizanskih učiteljev — ti so bili povečini zelo mladi — obogatili z novimi izkušnjami in jih vpletali v nov čas.

»Ne vem,« pravi Olga Jovanović Čerevički, »kako uspešno smo partizanski učitelji izobraževali, eno pa je gotovo: težišče našega dela je bila vzgoja. Mladine nismo vzgajali samo učitelji, temveč so jo vzgajali vsi pošteti ljudje, predvsem pa naš boj. Imeli smo jasen ideal — svobodo, in nihče se ni spraševal, koliko bo treba plačati za te sanje. Ne glede na žrtve, ki smo se jih učitelji in otroci dobro zavedali, smo si želeli le eno: svobodo.«

Splošno ozračje, ki je vladalo po vsej deželi, je zelo vplivalo na otroke. Prepričani smo bili, da svoboda mora priti in vse je bilo podrejeno temu. Danes bi rekli, da smo imeli perspektivo. Morda pa je pravi to najpomembnejše in prvi pogoj za uspeh. Resnici na

ljubo je treba reči, da si naši učenci niso mogli pridobiti neke širše izobrazbe, pa so pri poznejšem šolanju vendarle dosegli precejšnje uspehe. Otroci so že v otroštvu vzljubili učenje in se prepričali, da lahko z delom vse dosežejo.

Vzgoja je najpomembnejša

Veliko izkušenj se je nabralo v življenju Olge Jovanović Čerevički. Veliko rodov je šlo skozi njeno »pedagoško delavnico« in veliko je ljudi, ki so svoja prva spoznanja v življenju, lepoto in o ustvarjalnem zanosu prejeli prav od nje. Olgo Jovanović Čerevički je nenehno spodbujala k dejavnosti želja, da bi se naučila čim več zato, da bi lahko čim več dajala učencem. Zdaj ko ni več v razredu, se upravičeno jezi na svoje mlajše kolege, prosvetne delavce. Takole pravi:

»Prav silijo otroke, da si zapomnijo marsikaj, česar v življenju morda sploh ne bodo potrebovali. Pozabljamo, da se mora človek vse življenje učiti in da je najpomembnejše, da ga naučimo učiti se, ne samo pomnjenja. Menim, da je v osnovni šoli treba dati prednost delovni in moralni vzgoji, saj se človek najbolj oblikuje prav v tem obdobju. Nikdar ne bi smeli pozabiti, da so naši otroci naša prihodnost in da mora prosvetni delavec naučiti otroke predvsem tega, da postanejo ljudje. Učitelji morajo s svojim zgledom in znanjem vzgajati otroke tako, da nas bodo jutri lahko zamenjali v pravem pomenu besede.«

Ko govori o današnji šoli, Olga Jovanović Čerevički posebno poudarja pomen vzgoje. Po njenem mnenju je vzgoja temelj prihodnjega dela in odločilen dejavnik za pravilno oblikovanje mlade osebnosti. Vendar ne karšna koli vzgoja, temveč poštena, takšna, ki je zasnovana na pridobitvah naše revolucije in časa, ki ga živimo.

»Med vojno,« pripoveduje Olga Jovanović Čerevički, »smo, denimo, namenili veliko pozornosti zdravstveni vzgoji. To tudi ni čudno, takšen je bil pač čas. Danes, po tolikih letih, imamo otroke, ki ne poznajo niti najbolj temeljnih pravil o higieni in mentalnem zdravju.«

To ni prav in kaže, da se z otroki ne ukvarjamo dovolj. Zavzemam se za to, da bi se prosvetni delavci več ukvarjali s »svojimi« učenci, ker so to tudi njihovi otroci in velikokrat tudi njim samim podobni. Prav bi bilo, denimo, da bi bili razredniki samo razredniki, čeprav je to težko uresničiti; potem bi laže skrbeli za vsakega učenca, za njegov duševni razvoj, poglobili bi se v njegove težave, ki jih ima v šoli in zunaj nje. Za to pa je potrebno veliko časa, truda in ljubezni.

Zdi se, da so učitelji postali »trdi«, pogosto so prestrogi z otroki, kakor da bi pozabili, da so nekoč imeli njihovi učitelji težave tudi z njimi. Če dodamo k temu že znano prezaposlenost staršev, je jasno, da dandanes le malokdo skrbi za vzgojo otrok.

Priznati moramo, da je naša vzgoja pomanjkljiva, ker so dosežki takšnega »dela« zelo vidni in jih lahko ocenjujejo vsi. Menim, da je treba zmanjšati obseg izobraževalnega dela in nameniti več pozornosti vzgoji. Prepričana sem, da bi to pripomoglo, da bi učenci imeli šolo raje, kot pa jo imajo zdaj. Nekaj je torej treba spremeniti — najprej seveda v osnovni šoli, ker je le-ta temelj za nadaljnje šolanje. Samo količina kakor koli pridobljenega znanja ne zadošča za nadaljnje izobraževanje. Najprej je treba verjeti, da se le z delom in stalnim učenjem lahko uresniči tisto, o čemer sanjamo.«

JELENA JOVANOVIĆ

SARDŽO ISOSKI IZ SR MAKEDONIJE

Izredno navdušenje

Sardžo Isoski je eden izmed tistih ljudi, ki so bili priče razvoja makedonskega šolstva. Pred vojno je učiteljval na gostivarskem območju in tam vlival otrokom prvo modrost, velikokrat tudi v zakotnih vaseh.

Učil je ne samo otroke, temveč tudi njihove starše. Stoletja zao-

Sardžo Isoski

stalosti so pustila sledi: ljudje so bili neuki, treba jim je bilo pomagati. In Sardžo jim je pomagal. Bil je učitelj. Že v prvih dneh okupacije se je Sardžo Isoski odzval klicu Partije in Tita ter odšel v partizane. Neutrudno je pomagal pripravljati oboroženo vstajo v svojem rojstnem kraju in organizirati ljudsko oblast na osvobojenem ozemlju. Okupatorji so ga dobro poznali, zasledovali so ga in za nekaj časa zaprli, v Tirani; vendar tudi tam, za rešetkami in žicami, ni prenehal delovati kot ljudski bojevnik, komunist in učitelj.

Po osvoboditvi je deloval v okrajnem partijskem komiteju v Gostivarju, bil je: šolski nadzornik v Tetovu in Skopju, nadzornik na Ministrstvu za prosveto Makedonije, upravnik vadbice in učiteljskega v Skopju, ravnatelj osnovne šole, predsednik Sindikata makedonskih učiteljev in eden od ustanoviteljev in prvi glavni odgovorni urednik časopisa Prosvetni delavec. Dobil je veliko odlikovanj, plaket in priznanj; partizansko spomenico 1941, najvišjo republiško nagrado Kliment Ohridski idr.

Sardžo Isoski je vse svoje življenje posvetil organiziranju in razvijanju makedonskega šolstva. Zavedal se je, da se lahko bojuje proti neznanju in predsodkom le z znanjem in voljo. In bojeval se je pogumno, zavzeto in odločno: najprej v učilnici, nato v organizaciji in končno s pisano besedo. Sardžo Isoski je bil zmeraj v prvih vrstah. Vodila ga je poštenost — po poti, s katere ni umika.

»V prvih povojnih dneh,« pripoveduje Sardžo Isoski, »je bilo ljudstvo tako v Makedoniji kot po vsej deželi, še posebno med prosvetnimi delavci zelo navdušeno. To navdušenje je bilo povsem razumljivo, saj je makedonski narod prvič v svoji zgodovini dobil svojo državo, pravico, da lahko govori in piše ter se šola v materinščini in da je lahko v socialistični deželi gospodar na svoji zemlji.«

Ni bilo lahko. Dežela je bila razdejana, izčrpana, šole so bile požgane, učiteljev je bilo malo. Veliko je bilo treba postoriti, in to takoj. Na tisoče ljudi je zasukalo rokave, med njimi je bil tudi Sardžo Isoski.

»Morali smo uresničiti sklepe AVNOJA in ASNOM,« se spominja danes Isoski. »V Makedoniji je bilo treba odpreti šole za okrog 90 000 otrok in zanje poskati vsaj dva tisoč učiteljev. V vsej Makedoniji smo imeli 330 učiteljev s srednjo izobrazbo in veliko manj predmetnih učiteljev in profesorjev. To so bili hudi časi: skoraj devetdeset odstotkov prebivalstva je bilo nepismenega. Treba je bilo ustvariti šolski sistem, mi pa nismo imeli

niti ene knjige v makedonščini ni bilo svinčnikov, tabel, klopov. Organizirati smo morali pouk materinščini tudi za Albance, Turke v naši republiki. Nismo smeli odlašati, Makedonija je bila osvobodena novembra 1944, že decembra istega leta pa smo odprli 927 osnovnih šol; v začetku leta 1945 so začele delovati tudi prve srednje šole v makedonščini.

Hkrati z učenci so sedli v šole tudi učitelji. Začeli so se naporni in lahko rečem »hitri« tečaji za prihodnje prosvetne delavce. Veliko mladih predvojnih osnovnošolcev gimnazijcev se je začelo usposablja za učitelje, da bi takoj tečaju lahko odšli v najbolj oddaljene makedonske vasi in opravljali svoje prosvetno-kulturno poslanstvo.

Od abecednika do univerze

V zadnjih štirih desetletjih Makedonija prehodi pot, ki kršne ni v nekaj stoletjih. Izredno je napredovala na vseh področjih, še posebno v šolstvu. K takšnemu razvoju so veliki pripomogli prav prosvetni delavci, predvsem učitelji. Med njimi je tudi Sardžo Isoski.

Sardžo Isoski se spominja: »neki vasi debarskega območja šolski nadzornik Boris Jakoski skupaj z učitelji in učenci porušili italijanski fašistični spomenik, zgradil novo šolsko stavbo. Posod so rasle nove šole. Šolski nadzornik iz Ohrida Proko Poposki je organiziral razne tečaje, hodil po bližnjih vaseh in pomagal ustanovljati šole. Naša najpomembnejša naloga je bila, da usposobimo čim več novih učiteljev, zato smo že na začetku leta 1945 imeli več kot 1 800 takih, ki so lahko poučevali. Takrat so Skopju odprli prvo učiteljsko Makedoniji, kmalu zatem je začelo delovati učiteljske v Bitoli in leto kasneje tudi v Štipu. Prvi učiteljski postali profesorji v novih učiteljskih.«

Prvi učitelji so napisali tudi prve učbenike v makedonščini. Že konec leta 1945 je izšel prvi makedonski abecednik. Navdušenje tudi v naslednjih letih ni splahnelo. Odpirale so se nove šole, izšli so novi učbeniki in usposabljali so se novi učitelji.

»Leta 1948 so se razmere ure dila,« se spominja Isoski, »na zahtevo nove Bolgarije smo poskupino učiteljev, da bi učili makedonščino in narodno zgodovino otroke makedonske narodnosti v Pirinski Makedoniji, na drugi strani meje. Naši učitelji so se pri tem delu zelo izkazali. Kmalu zatem pa je nastopil Informbiro in v Bolgariji so prenehali poučevati makedonščino.«

Makedonsko šolstvo se je svobodni Jugoslaviji naglo razvijalo. Zdaj deluje v Makedoniji več kot 1000 osnovnih šol v sodobnih stavbah, ki so opremljene z najsodobnejšimi učili. V te šole se izobražuje okrog 274 000 učencev, poučuje pa jih 13 000 učiteljev. V Makedoniji deluje danes tudi 290 šol, kje poteka pouk v albanščini. Le-to obiskuje več kot 75 000 učencev. Več kot pet tisoč otrok ima pouk v turščini, več kot dva tisoč otrok pa v srbohrvaščini.

V makedonskih srednjih šolah se izobražuje približno 87 000 učencev, na dveh univerzah (Skopju in Bitoli) pa študira okrog 43 000 študentov redno in na delu. Temelje za te uspehe so ustvarili ljudski učitelji v najtežjih časih. Sardžo Isoski pravi, da so prav ti učitelji, za katere so bile značilne izredna požrtvovalnost, navdušenje in delavnost največ prispevali v zakladnici kulture in šolstva makedonskega naroda in narodnosti v tej republiki.

BOJKO KIRANDŽISKI

Knjiga za širša obzorja

Nadaljevanje s 4. str.

Vrnitev na trdna tla

Nikola Vučenov je namenil posebno pozornost teoriji o učeniku. Pozorno je preučeval našo in tujo literaturo o učeniku, najprej francosko, nato švitsko, ameriško in rusko in spoznal marsikaj. Ena izmed temeljnih spoznanj je tudi to, da postaja v svetu učenik čedalje bolj prenašalec znanja. Od učenika kot vira znanja pa do učenika, ki to znanje prenaša, pa dolga pot. Temeljna prvina podobnega učenika je besedilo, ki ga učenik sam napiše. Vendar se pojasnjevalna vrednost le-tega tem bolj zmanjšuje, kolikor bolj postaja učenik tudi pot, po kateri se znanje prenaša (vprašanja, vaje, problemi idr.). Kot izkušen pedagoški delavec je Nikola Vučenov sodeloval pri številnih šolskih reformah, s katerimi naj bi izboljšali našo šolo. Kaj meni danes o zadnji reformi? Takole pravi: »Vzgojno-

izobraževalni sistem v neki demokraciji, samoupravni družbi mora biti zasnovan na zamisli, da mora biti znanje, tako kot kapital, približno enako porazdeljeno na vse. To pa je bila tudi ena izmed ključnih zamisli sedanje reforme. Izrazili smo jo z zahtevo, da je treba odpraviti razlike med fizičnim in intelektualnim delom.

Pokazalo se je, da te razlike ni mogoče odpraviti v tako imenovani nadgradnji, to pomeni v izobraževanju, če je prej ne odpravimo v sami bazi. Ker pa tega nismo storili, se je zgodilo pač to, kar imamo zdaj. Če povemo na kratko: neskladje med željami in prakso je postajalo čedalje hujše. Zato moramo tudi načrtovane popravke, ki se deloma že uresničujejo, razumeti kot nekakšno izteznitev in vrnitev — ne k staremu, temveč na trdna tla.

MOMČILO PARAUŠIČ

MANDA DŽAJA IZ SR HRVAŠKE

Upanje daje moč

Nekateri učitelji so vso svojo delovno dobo preživeli v razredu. Med take učitelje spada tudi Manda Džaja, rojena Bilušić. Svojo učiteljsko pot pa je začela na Visu leta 1944, ko je kot sedemnajstletno dekle obiskovala prvi učiteljski tečaj. Njena učiteljska pot je značilna za ves rod partizanskih, Titovih učiteljev. Leta septembra je Manda Džaja spet prišla na Vis ob praznovanju 40-letnice prvega učiteljskega tečaja Vis 1944/45.

Takrat sedemnajstletno dekle je do dobrega spoznalo strahote, ki jih je prinesla vojna. Po njeni vojni Dalmaciji so divjale fa-

Manda Džaja

istične tolpe, v okolici Drniša so se potikali Italijani, ustaši, četniki in Nemci.

»Nemci so nas pregnali iz šol,« pripoveduje Manda Džaja, »moj oče, mati in bratje so postali begunci. Pregeljal jih je strah pred ustaši. Do konca julija sem ostala v Bukovici. Kako sem prišla na Vis? Lepo. Zaupali so me skupini letalcev. Bilo jih je trideset. Pripešali so iz Srbije. Zame so skrbeli kot za svojega otroka. Pri Benkovcu in Lišanu so nas napadli ustaši. Tri noči smo hodili proti obali, zveza je bila v Pakoštanju, nato z ladjico na Kornate, kjer smo spet dva dni čakali.

Glejte, tja smo hodili vsak večer gledat, kako se širi osvobodeno ozemlje. Najbolj nas je zanimalo, ali je osvobojen Knin. Tukaj je stal velik pano, kjer so se iz glami in vrvice zaznamovali spremembe. Nismo govorile, le opazovale smo. Iz dneva v dan, iz meseca v mesec. Kot otroci smo se veselili vsakega na novo osvobojenega kraja in komaj čakali, da pridemo, da se vrnemo...«

Z morja v hribe

To »vrnitev« pa so morali za nekaj časa odložiti. Takratni deklič, gimnazijka Manda iz okolice Drniša, je začela obiskovati učiteljski tečaj na Visu. Bilo je veliko deklet, pa tudi fantov, ki so bili še včeraj dijaki, borci, kurirji... Razdelili so jih po kroških in Manda je vodila četrti krožek. Seveda je bilo znanje učencev, ki so prišli v tečaj, zelo različno in veliko je bilo tudi takih, ki niso končali osnovne šole. Vse težave pa je premagovala velika želja po učenju, želja da bi si pomagali med seboj in čim bolj obvladali gradivo.

»Po končanem trimesečnem tečaju so me razporedili v Prosvetni oddelke Promina-Drniš, od tam pa v vas Oklaj,« se spominja Manda Džaja.

»Vas je bila požgana, ostalo je le šest klopov. Za pouk se je prijavilo 160 učencev. Nekateri med njimi so bili le kakšno leto mlajši od mene. Tudi sama sem bila kot otrok v partizanski uniformi. Imela sem dva razreda dopolne in dva popoldne. Še svinčnikov nismo imeli. Edini svinčnik je romal iz roke v roko, znašli smo se.«

In res so se znašli takratni učitelji. Življenje pa je šlo naprej. Treba je bilo obnoviti domovino, graditi in vse začeti znova. Poučevali smo ves dan, zvečer pa spet sestanki, tečaji za nepismene, za ženske, dekleta, vse ljudstvo se je učilo. In tako je šlo od jutra do večera, iz dneva v dan. Plača? Kakšna plača neki! Še zmeraj so streljali, bila je vojna. Najpomembnejše je bilo poučevati, vsi naj bi znali vse, kar sem znala jaz, saj so bili vsi moji, jaz pa njihova.

In tako sem ostala v Oklaju celih 20 let. Se porodniškega dopusta nisem do konca izrabila, da o kakšnih bolniških sploh ne govorim. Časi so se seveda spreminili. Graditev po vojni, elektrifikacija, in kar naenkrat so bili tudi moji otroci godni za šolo. Tako smo se leta 1965 preselili v Zadar.

Z delom do uspeha

Že takrat, leta 1965, ni bilo lahko dobiti zaposlitev. Manda Džaja je nadomeščala učiteljico na neki šoli, najprej do prvega polletja, nato do konca leta, jeseni pa spet drugje. Popotovala je v Filip Jakov. In tako naprej. »Vsega tega,« pripoveduje Manda Džaja, »pa nisem težko

Razvoj socialistične šole

prenašala. Zmeraj sem si dopovedovala: če si zmogla dvajset let v Oklaju... In potem, po treh letih, saj res — s čakanjem sem izgubila štirinajst mesecev — torej po treh letih sem dobila stalno mesto v območni šoli Bokanjec. To je kakšnih štiri, pet kilometrov od središča, vendar je bila zaposlitev stalna. Res, da bi lahko dobila službo tudi bliže, vendar sem si rekla, da je pravič-

Prepričana je, da se ni zmotila. Otroci so ji vse povrnilili z ljubeznijo, z uspehi, in kar je najpomembnejše — z znanjem.

»Danes je drugače,« pravi nekoliko otožno. »Marsikaj se je spremenilo. Govorimo o negativni selekciji, o vse slabših učiteljih in podobnem. Vendar ne smemo posploševati. Če boste obiskali katero koli šolo, se boste prepričali, da je veliko zagnanih

Člani 4. krožka viškega učiteljskega zbora. Fotografirano v Splitu, 21. 12. 1944. (Manda Džaja je v sredini zgornje vrste.)

nejše, če to odstopim učiteljem, ki imajo majhne otroke. In tako sem dočkala na tej šoli tudi pokojnino.

Manda Džaja se rada spominja Visa. Tisti čas je zapustil v njeglobeke sledi. Za zmeraj. Tukaj so živeli, upali, se veselili in — učili. »Ko gledam danes vse to,« pravi, »se budi v meni toliko vsega... Iz kakšnih razmer smo prihajali, v kaj vse smo upali. Čutim, da smo si več kot tovariši. Takrat nam ni bilo lahko. O svojcih nismo vedeli skoraj ničesar, vendar smo živeli. Nič ni bilo tako majhno, da tega ne bi bilo mogoče razdeliti...«

In delili so. Vse, posebno znanje. Nekdo je znal to, drugi ono, neprenehoma so se učili. Učila se je tudi učiteljica Manda. Po končanem šolanju zadnjega rodu učiteljskihnikov v Šibeniku se je učila sama. Pravzaprav si je zmeraj želela hoditi v šolo in z najnovejšimi pedagoškimi dognanji. Vodila jo je stara resnica: »Če želimo pri otrocih kaj doseči, moramo z njimi delati.«

ŠANI HODŽA IZ SAP KOSOVO

Z znanjem do boljšega

Kjer koli je Šani Hodža doslej delal, je dobil za svoje strokovno in pedagoško delo najboljše ocene. To pomeni, da govorimo o uglednem in vsestranskem človeku, ki ima s svojim osebnim zgledom v svojem okolju velik vpliv. Da je to res, se je že velikokrat pokazalo. Šani Hodža vodi danes komisijo za preučevanje zgodovine ZK pri Pokrajinskem komiteju ZK Kosova. Pri tem delu je zelo uspešen, vendar postane kar otežen, kadar začne kdo govoriti o delu v šoli. Šani Hodža se je namreč že v prvih povojnih dneh pridružil tistim, ki so si sami naglo nabirali znanje zato, da bi ga dajali drugim. Takole pripoveduje: »Šolati sem se začel v srbohrvaščini, še v nekdanji Jugoslaviji. Takrat se

učiteljev. Le zakaj se nikdar ne vprašamo, zakaj so izginili učiteljska in s čim smo jih nadomestili?

Danes mladi ne marajo delati na vasi, vendar je to razumljivo. Res je, mi nismo izbirali, toda takrat je bilo drugače. Težko je primerjati. Prav tako težko je razumeti in upravičiti razlike v dohodkih celo v dveh sosednjih občinah. Glejte, denimo, v drniški občini imajo učitelji, ki odhajajo v pokoj, skoraj za milijon starih dinarjev manjšo pokojnino, kot zadržki učitelji. Kako je to mogoče? Vse življenje pošteno delaš, delaš in živiš v težkih razmerah, zmeraj s siromašnimi dohodki, na koncu, ko se upokojiš, pa ti še od ust odtrga. To boli. Ne toliko zato, ker so dohodki majhni, ljudje so se temu privadili. Boli jih, ker se čutijo prizadete.

Se sreča, da ljudje tako radi verjamejo, da bodo prišli boljši časi. To je tisto, kar nam daje moč.

ANTE SELAK

Leta 1942 sem se vse bolj družil z organiziranimi mladinci, zato so me naslednje leto sprejeli v Skoj. Spremljali smo premikanje sovražnikov in izdajalcev ter o tem obveščali starejše tovariše. Pripravljali smo atentate, stražili na sestankih, uničevali sovražniške avtomobile, zmeraj bili dobri in zgledni učenci, da ne bi sovražnik česa zasumil.

Leta 1944 je prišel Šani Hodža v 7. kosovski brigado, nato pa v Knoj za Kosovo. Šele leta 1945 je lahko nadaljeval šolanje na učiteljski šoli. Po maturi so ga poslali na Višjo pedagoško šolo v Beograd, od koder se je vrnil domov leta 1950 z diplomo učitelja zgodovine.

»Začel sem delati na takratni nižji gimnaziji v Djakovici,« pripoveduje Hodža. Zelo sem bil povezan z mladimi, z njimi sem tudi delal, najbolj pa sem si želel, da bi jim vlil poleg znanja tudi prepričanje v resnico, da je edino z delom mogoče doseči vse. Takrat smo vsi samo delali in nihče ni mislil na prosti čas. To je bil čas zavzetosti in resničnega polata, še posebno zato, ker smo dosegali iz dneva v dan večje uspehe. Ker ni bilo veliko učiteljev, sem poučeval več predmetov in hkrati opravljal še veliko drugih dolžnosti.

Pridobil sem si dragocene izkušnje, tako je delo postajalo čedalje lažje, pa tudi uspehi so bili boljši. Gotovo se je godilo enako tudi mojim kolegom. Kasneje je bilo veliko dela in opravkov, vendar lahko rečem, da je bilo prvo delo najtežje in morda najljubše. Veselil sem se vsakega novega opravila in seveda tudi uspeha. Delal sem najprej v nižji gimnaziji, nato v višji, potem sem postal šolski nadzornik, ravnatelj dveh osnovnih šol in direktor občinskega zavoda za razvoj izobraževanja... Skratka, veliko lepega, toda odgovornega in napornega dela. Naš rod prvih povojnih prosvetnih delavcev je imel v resnici častno nalogo: ustvarjal je nov svet, hkrati pa se z odgovornostjo zavedal, da mora biti ta svet lepši in bolj človeški. Zato smo veliko delali in se nenehno spopolnjevali in učili. Bili smo željni znanja, hkrati pa smo se zavedali, da samo z znanjem in z delom lahko hitreje premaknemo kolo napredka. Zato smo tudi zavzeto opravljali veliko takih del, o katerih se nam nekdaj še sanjalo ni.

Ob delu v šoli je Hodža diplomiral iz zgodovine na Filozofski fakulteti, delal je v socialistični zvezi, zvezi borcev, bil je predsednik ljudske univerze v Djakovici, delal pri ljubiteljskem društvu, bil tudi dopisnik za časopis... Vsako delo je opravljal tako, kot je najbolje vedel in znal.

VOJIN VUKOVIĆ IZ SR ČRNE GORE

Zavzetost bi delala čudeže

Vojin Vuković, profesor že pred vojno, je bil ves čas med drugo svetovno vojno v ujetništvu. Daleč stran od domovine je hrepenel po domu, družini, po učencih. Zelo si je želel, da bi se vrnil, da bi spet vzel v roke dnevnik in stopil v razred. In vrnil se je — v porušeno, požgano in upuščeno deželo, ki jo je bilo treba obnoviti in na novo zgraditi. Vojin Vuković je krepko poprijel za delo. O tem nam je povedal marsikaj: »Po vrnitvi sem nekaj mesecev poučeval na gimnaziji v Kolašinu. Šolske stavbe po vsej deželi so bile požgane ali poškodovane, saj so okupatorji naredili iz njih voja-

40 let

Nenadomestljiva učiteljeva vloga

Ko se danes pogovarja o vzgojno-izobraževalnem delu, Šani Hodža poudarja, kako zelo pomembni so kakovostno usposobljeni učitelji. Meni, da lahko učitelj poleg družine največ pripomore k pravilnemu oblikovanju mlade osebnosti v izjemno občutljivem življenjskem obdobju.

»Če hočemo mladino uspešno vzgajati,« pravi Hodža, »moramo spoštovati učenčevo osebnost. Ob tem pa je najpomembnejši osebni zgled.

V šolah je danes precej drugače, kot je bilo nekdaj, vendar se mora učitelj zavedati, da sta njegovo delo in vloga nekaj posebnega, rekel bi, odločilnega pri oblikovanju mlade osebnosti. Prav zato se morajo učitelji nenehno spopolnjevali, da bi lahko dobro vzgajali. To pa pomeni, da morajo poznati družbenogospodarske razmere po vsej naši deželi in politične akcije, da jih lahko pojasnjujejo učencem.

Šani Hodža

Mladina namreč dobi prav od učitelja resnična spoznanja o svetu, v katerem živi.

Šani Hodža meni, da pri nas zanemarjamo moralni vidik vzgoje, saj neredko slišimo, da je izobraževanje skoraj pomembnejše od vzgoje. Vendar eno brez drugega ni mogoče.

»Šola je najboljše organizirana ustanova,« poudarja Hodža, »ki mora pravilno vzgajati mlade, posebno takrat, ko so dovzetni tudi za druge vplive. Zato mora biti prosvetni delavec zmeraj kos svoji nalogi in s svojim delom, vedenjem in zavzetostjo nenehno skrbeti za ugled svojega poklica in šole, v kateri dela. Pri tem je potrebna tudi družbena podpora; le-to pa imamo, saj je družbeni skupnosti veliko od tega, da bi se čim bolj in čim hitreje razvijala vsa njena področja in s tem tudi vzgoja in izobraževanje.«

ZYRIFA KQIKU

nice. Povsod je bilo težko, še težje pa je bilo v prosveti. Tretjina črnogorskih učiteljev je padla v boj, veliko jih je bilo še v armadi ali pa so delali v organih ljudske oblasti. Bili so tudi taki, ki so v vojni služili sovražniku; te smo odpisali. Delo smo organizirali s tistimi ljudmi, ki smo jih imeli: nekateri so se vrnili iz armade, nekateri pa so bili med vojno pasivni, a niso škodovali narodnoosvobodilnemu boju.

Vpisali smo učence, med njimi je bilo tudi veliko borcev, in začeli pouk. Delo v šoli smo zaradi razmer organizirali po dveh tirih:

Nadaljevanje na 6. str.

40 let

Nadaljevanje s 5. str.

za učence borbe in za »redne« učence. Z učenci borci je bilo zelo težko. V šolo so prihajali z orožjem. Profesorji, ki niso bili organizirani, si jim niso upali dati slabih ocen. Partijska celica na šoli je sklenila, da je treba učence borce razorožiti. Lahko je razorožiti premaganega, težko pa zmagovalca.

Prepričevali smo te naše učence, da jih razorožujemo zato, da bi jih oborožili z znanjem. Vendar je bilo vse zaman. Učenci niso hoteli odložiti orožja, ker so se — tako so trdili — še zmeraj ponekod motovili ostanki so-

ke, ki jih je nato potrjevalo Ministrstvo za prosveto.

Po vojni smo imeli »podedovane« osnovne šole, meščanske šole, nižje gimnazije in srednje strokovne šole. Višjih in visokih šol takrat ni bilo. Odločili smo se za šolsko reformo; najprej smo osnovne štiri letne šole spremenili v sedemletne, nato v osemletne. Ukinili smo meščanske šole in jim dali položaj nižjih gimnazij. Višje gimnazije so bile v Kotoru, Cetinju, Nikšiću, Podgorici, v Plevljah in Ivanogradu, učiteljske je bilo v Hercegovini, kmetijska šola je bila v Baru, srednja tehniška v Titogradu, nižje kmetijske šole pa so

Razvoj socialistične šole

DR. ORHAN ZUBČEVIĆ IZ SR BOSNE IN HERCEGOVINE

Naši prvi učitelji

Znano je, da je dr. Orhan Zubčević dolgoletni profesor sarajevske univerze, da je bil direktor Geografskega inštituta Naravoslovnomatemične fakultete v Sarajevu, direktor Republiškega prosvetnopedagoškega zavoda, predsednik Pedagoškega sveta Bosne in Hercegovine, član Medrepubliške-pokrajinske komisije za reformo izobraževanja in da je zdaj namestnik predsednika Republiškega komiteja za izobraževanje, znanost, kulturo in telesno kulturo. Ti podatki so bolj ali manj znani, malokdo pa ve, da spada dr. Zubčević v rod naših prvih partizanskih učiteljev in da je vse od osvoboditve neposredni udeleženec in priča rasti in razvoja bosansko-hercegovskega šolstva.

Če govorimo o začetkih povojnega razvoja izobraževanja v Bosni in Hercegovini, se moramo vrniti desetletja nazaj. Zgodba se začne leta 1944, tisto leto, ki je bilo prav gotovo odločilno za takratnega šestnajstletnega skojevca in trebinjskega gimnazijca.

Učenci moji vrstniki

»Leta 1944, potem ko je bilo osvojeno Trebinje,« se spominja profesor Zubčević, »sem se moral nepričakovano udeležiti učiteljskega tečaja, čeprav sem želel postati radiotelegrafist. Zglasil sem se na okrajnem narodnoosvobodilnem odboru v Trebinju in od tam so me takoj poslali na prvi učiteljski tečaj; tega se je udeležilo 40 učencev. Delali smo ves dan v poslopju stare trebinjske gimnazije, kjer je bil tudi internat. Profesorji so bili večinoma borci prosvetni delavci. Med njimi so bili poseben zavzeti Salko Nazečić, njegova žena Anka, Mihajlo Laličević (vodja tečaja), profesor Tabor, Marko Vego, Lazo Čapin in drugi. Delo je bilo organizirano tako, da smo bili nenehno z učitelji. Po predavanjih smo se učenci skupaj učili, se pogovarjali v skupinah, urejali zapise in se pripravljali na pouk.«

Zmeraj je nekdo izmed učencev predstavil gradivo, pojasnjeval in tudi spraševal. Profesorji so spremljali naše delo in občasno razlagali in svetovali. Zelo hitro so minili ti štirje meseci tečaja.

Februarja 1945 smo opravljali končne izpite in takoj nato dobili odločbe za naša prihodnja delovna mesta. Mi smo bili prvi hercegovski učitelji, ki smo se izobrazili v vojni in smo začeli izobraževati razmeroma malo učencev.

Čeprav še ni bilo osvobodeno Nevesinje, sem dobil odločbo, da moram prav tja. Imenovali so me za učitelja in ravnatelja ljudske osnovne šole v Spodnji Bijenji v takratni nevesinjski občini. Novi učitelji so se pomikali za našimi enotami in potem, ko so bili kraji osvobodjeni, takoj odhajali na nova delovna mesta.

Od Trebinja do Nevesinja smo potovali približno trinajst dni. Del poti sem pešal. V Nevesinje sem prispel nekaj dni po osvoboditvi in še istega dne sem se znašel v Spodnji Bijenji, v šoli, ki je bila skoraj povsem porušena. Krajani odborniki pa tudi sam sem pomagal, da smo popravili šolsko stavbo, pripravili nekaj klopi in po dvajsetih dneh se je pouk začel. Prvi učenci so prišli v šolo že v začetku marca. Bilo jih je okrog 160, med njimi je bilo veliko takih, ki so bili moji vrstniki, nekateri pa so bili tudi starejši od mene. Pouk je trajal ves dan, ker

sem delal izmenoma z dvema razredoma. Učence sem razmeščal po oddelkih po svoji presoji, ker je bila vsa šolska dokumentacija uničena. Šolsko leto smo končali septembra, oktobra pa smo že vpisali nove učence. Naslednji mesec so me na mojo željo premestili v osnovno šolo v kraju Parojška Njiva pri Trebinju.

Dr. Orhan Zubčević

To so bili zelo nemirni časi, ko so četniške tolpe morale po tem kraju in ko si pogosto nosil glavo naprodaj.

Pozneje smo se učitelji usposabljali tudi za prvo medicinsko pomoč. Večkrat zapored smo morali cepiti učence, jih zdraviti od številnih bolezni, ki jih takrat ni bilo malo, in jim privzgjati temeljne higijenske navade. Takrat sem prvič kupil za vse učence tudi zobne ščetke in zobno pasto. Vedeti smo morali tudi nekaj o kuhanju, ker smo morali zagotoviti otrokom dodatno prehrano. Na kratko povedano: bili smo zelo zaposleni v šoli pa tudi v krajevnih odborih, pri tečajih za nepismene, v kulturno-umetniških dejavnostih, pri obnavljanju matičnih knjig, pri popisovanju zemljišča... Skratka, delali smo vse. Osebnih dohodkov ni bilo, vendar so kraji zelo dobro skrbeli za učitelja, tako za njihove vsakdanje potrebe pa tudi za njegovo osebno varnost. Čeprav je bilo veliko sovražnih tolpe, niso ujeli niti enega učitelja na območju, kjer sem služboval.

Spet v šolskih klopih

V kratkem času, do konca leta 1946, je bilo osnovno šolstvo v Bosni in Hercegovini že precej obnovljeno. Pri tem so veliko pomagali učitelji. Že leta 1946 se je začelo tudi dopolnilno izobraževanje učiteljev, ki so kon-

čali tečaje. Veliko učiteljev se je spet znašlo v šolskih klopih. Med njimi je bil tudi Orhan Zubčević.

»Nadaljeval sem z gimnazijo,« pripoveduje Zubčević, »in se po maturi, leta 1950, vpisal na Filozofsko fakulteto v Sarajevu. Bilo nas je okrog 130 študentov. To je bil nekak začetek visokega šolstva v Sarajevu. Po diplomi sem služboval kot profesor geografije v Gimnaziji v Zenici, vendar sem se kmalu vrnil na fakulteto, ker so me izbrali za asistenta na katedri za fizikalno geografijo.

Leta so minevale. Po doktoratu, ki sem ga zagovarjal leta 1965, so me izbrali najprej za docenta, nato pa za profesorja sarajevske Naravoslovnomatemične fakultete.

Izobraževanje v Bosni in Hercegovini se je v preteklih desetletjih zelo naglo razvijalo, in ker so izobraževali nove učitelje na Filozofski fakulteti in na pedagoških akademijah, se je zelo uspešno razvijalo tudi osnovno in srednje izobraževanje. Že ob koncu šestdesetih let se je šolstvo zelo razširilo, in sicer zato, ker se je izobraževalo zelo veliko učencev na vseh stopnjah izobraževanja.

Kmalu je bilo vseh učencev in študentov, pa tudi tistih, ki so se izobraževali ob delu, približno 1.200.000. Obenem so rastle nove šole in fakultete, izobraževali so se novi strokovnjaki, ustanovljene so bile tri nove

univerze. Od konca petdesetih pa do sredine šestdesetih let se je strokovno usposobilo veliko znanstvenih delavcev in prihodnjih univerzitetnih učiteljev. To je čas, ko so se ustanovljali številni znanstvenoraziskovalni inštituti. Lahko rečem, da je ne nehni, celotni razvoj Bosne in Hercegovine deloma tudi posledica razvoja izobraževanja in znanosti.

»Ves čas, ko sem služboval,« pripoveduje dr. Orhan Zubčević, »sem se tudi izobraževal, bil sem priča naglega in živahnega razvoja tega področja. Zdaj največ ukvarjam s sistemskim vprašanji politike izobraževanja v njenem ožjem pomenu. Zado voljen sem, saj tudi zdaj delam v izobraževanju. Ko sem utrujen od dela, ki ga opravljam, mi pomeni vrnitev k študentom pravi počitek. To me osvežuje in hkrati daje moč, da lahko opravljam svoje obveznosti.

Cep rav se mi ni izpolnila želja iz davnega leta 1944, ko sem želel postati radiotelegrafist, lahko trdim, da je tudi tako prav. Vredno je bilo sodelovati vsem, kar je pomenilo razvoj šolstva. To pa je bil edini način, da se je Bosna in Hercegovina rešila stoletnega zaostajanja.

Delo v šoli in na sploh v vzgojno-izobraževalnem procesu je bilo delček, ki je pomagal ustvariti zdajšnjo močno družino šol v tej republiki.

MAIDA VODENIČAREVIĆ

vražnikovih tolpe. Končno smo se sporazumeli: učenci so lahko nosili orožje, vendar ne v šolo; pustiti so ga morali pri prijateljih v mestu.

Šolskih stavb ni bilo, pa tudi ne učiteljev. Učenci so delali zvezke iz vreč za cement, prvi učbeniki pa so bili prevedeni iz ruščine.

»Veliko težav smo imeli,« se spominja Vojin Vuković, »Nismo imeli ne organizacijskega načrta za izobraževanje, ne učnih načrtov, niti zasnove za reformo. Že takrat sem delal na Ministrstvu za prosveto Črne gore. To naše ministrstvo je bilo del črnogorske vlade, »vertikalno« pa je bilo podrejeno Ministrstvu za prosveto vlade Demokratske federativne Jugoslavije. Od tam smo prejemali načelne usmeritve, ki smo jih morali uresničiti v praksi. Pripraviti smo morali nekakšne organizacijske oblike izobraževanja, ker ni bilo zakona. Zato smo sklicali ljudi iz šol in v pogovoru z njimi določali in izdelovali učne načrte in urni-

bile v Danilovgradu in v Hercegovini. Nižje gimnazije so bile skoraj v vseh večjih krajih Črne gore.

Takrat so veljale gimnazije za najboljše šole v Črni gori. Vpis v višje gimnazije ni bil omejen, celo vztrajali so pri tem, da se vanje vpiše čim več delavskih in kmečkih otrok. Omejen pa je bil vpis v srednje strokovne šole, ker v le-teh ni bilo ustreznih delovnih razmer.

»Gimnazije so imele tradicijo,« pravi Vojin Vuković, »takrat nobena šola ni imela prednosti. Povsod je bilo težko; tudi v gimnazijah so imeli le tablo in kreda, kurili pa so z oblanci.

Danes pa se je izobraževanje razširilo, vendar je njegova kakovost v precejšnjem neskladju z njegovo količino. Če bi zdajšnji prosvetni delavci imeli takšno moralo in bi bili tako navdušeni kot so bili v tistih težkih časih, bi lahko naredili čudeže.«

RADOVAN DJUKIĆ

Ak. slikar in grafik Lucijan Bratuš, član DLU severne Primorske — z razstave Svočenja v Mestni galeriji v Ljubljani

... Kakšen je bil notranji družbeni red v nekdanji Jugoslaviji? Prva velika napaka pri nastanku stare Jugoslavije je bila v tem, da je po tako imenovani vidovdanski ustavi dobila strogo centralističen značaj. Torej je večnacionalna država, država neenakopravnih narodov s strogo centralistično ureditvijo že od svojega rojstva nosila v sebi klice težke kronične bolezni, ki so delale to umetno ustvarjeno državo nesposobno za dolgo in plodno življenje.

Temelji, na katerih počiva velika skupna zgradba — Federativna ljudska republika Jugoslavija — so iz trdnega in nezlomljivega materiala. To je najpravičnejša rešitev nacionalnega vprašanja, rešitev, ki slehernemu narodu, vsaki federalni republiki posebej zagotavlja vsestranski politični, kulturni in ekonomski razvoj. Hkrati pa taka rešitev nacionalnega vprašanja omogoča, da ostaneta bratstvo in enotnost narodov Jugoslavije trajna in nezlomljiva.

Trdnost temeljev, na katerih stoji naša nova državna zgradba, zagotavlja tudi pravilna rešitev socialnega vprašanja, vprašanja, ki zadeva delavski razred Jugoslavije...

TITO, Temelji demokracije novega tipa, 1946

Srečanja povezujejo in bogatijo

Učenci in učitelji šol z imenom Bratstvo-enotnost se sestajajo vsako leto

Med osnovnimi šolami jugoslovanskih republik in pokrajin so se veljavile razne oblike sodelovanja; med temi so gotovo najbolj množična srečanja osnovnih šol z imenom Bratstvo — enotnost. Te šole pripravljajo svoja tradicionalna srečanja že sedemnajst let. Ob takih priložnostih se zbere na stotine učencev in približno sto učiteljev, bistvo vsakega srečanja pa je spoznavanje krajev, znanih po dogodkih iz narodnoosvobodilnega boja v širši okolici šole gostiteljice; vse to pripomore k ohranjanju svetlih tradicij narodnoosvobodilnega boja. Ta srečanja, ne samo v manjših krajih, so za udeležence resnična doživetja. Podpirajo jih družbeno-politične organizacije in organizacije združenega dela, delovni ljudje in občani.

V današnji številki našega časopisa bomo skušali predstaviti eno ene takih osnovnih šol: to je osnovna šola Bratstvo-enotnost v Jajcu, ki je bila ena od pobudnic za ustanovitev Skupnosti osnovnih šol Bratstvo-enotnost SFR Jugoslavije. Sodelovala je v vseh sedemnajstih srečanjih in je pripravila tudi peto srečanje v vrstnih šol.

Ova vrednota

Kadar govorimo o sodelovanju naših šol, občutim še posebno zadovoljstvo, saj pomeni nadaljevanje in ohranjanje istih idealov, ki so se porodili v revoluciji. Zelo lepo je, kadar se ustanovimo, saj prihajajo na ta srečanja učenci in učitelji iz vseh krajev Jugoslavije,« navdušeno pripoveduje Radovan Ristić, ravnatelj Osnovne šole Bratstvo-enotnost iz Jajca. In naprej: Naša šola se imenuje Osnovna šola Bratstvo-enotnost že od svoje ustanovitve leta 1968. Tedaj jo je, med Titovim bivanjem v Jajcu, 29. novembra pripril Milentije Popović. Že naslednje leto je postala šola članica Skupnosti osnovnih šol

Bratstvo-enotnost SFR Jugoslavije. Znano je, da je bila prav naša šola ena od tistih, ki so spodbudile zamisel o ustanovitvi skupnosti tovrstnih šol in njihovih srečanj. Udeležili smo se vseh sedemnajstih srečanj, leta 1983 pa je bila naša šola gostiteljica petega srečanja, ki je postalo znano po dobri organiziranosti.

Od ravnatelja Radovana Ristića smo tudi zvedeli, da je v Skupnosti osnovnih šol Bratstvo-enotnost SFR Jugoslavije včlanjenih 105 šol, na srečanjih pa jih sodeluje 80 do 85. Člani predsedstva skupnosti se sestanejo ponavadi ob koncu koledarskega leta; tedaj se dogovorijo o vodilu in organizaciji naslednjega srečanja. V navadi je že, da pripravijo šole članice ob vsakem srečanju skupno razstavo likovnih del učencev in objavijo zbornik literarnih prispevkov svojih učencev in učiteljev. Na vsakem srečanju je posebno doživetje ura zgodovine, ki poteka na tistem kraju šole gostiteljice, ki je znan iz narodnoosvobodilnega boja. Tako so se učenci udeleženci srečanja osnovnih šol Bratstvo-enotnost pred dvema le-

toma udeležili v Somboru ure zgodovine tam, kjer je potekala batinska bitka, lani so v Vinkovcih poslušali, kako se je prebijala sremska fronta, letos, na sedemnajstem srečanju v Sisku, pa so imeli uro zgodovine na spomin-skem območju Šamarica.

»Taka srečanja so posebno dragocena tudi zato, ker spodbujajo prijateljstvo med otroki, ki jih sprejmejo pod svojo streho njihovi vrstniki gostitelji. Ob takih priložnostih se porajajo vezi, ki se ohranjajo veliko let. Kadar gredo učenci naših šol na šolske izlete, zmeraj obiščejo tudi svoje tovariše v krajih, kjer so istoimenske šole. Taka prijateljstva pa so prav tista vrednota, ki ji je treba v vseh časih name-

njati posebno pozornost. Razumljivo je, da se nismo strogo zaprli v krog šol Bratstvo-enotnost, zelo dobro sodelujemo z Osnovno šolo Janko Mišić iz Samobora, podpisali pa smo tudi listino o sodelovanju z Osnovno šolo 29. november iz Dinaša pri Titogradu.

Če bi imeli več prostora

Drugi del pripovedi o Osnovni šoli Bratstva in enotnosti iz Jajca se ne razlikuje veliko od tistega, kar bi lahko videli in slišali v mnogih naših osnovnih šolah, in sicer tam, kjer delajo v težjih razmerah.

Ker je območje te šole zelo razprostranjeno (osrednja šola ima 9 podružničnih šol, od kate-

Na 5. srečanju osnovnih šol Bratstvo-enotnost v Jajcu, leta 1973

rih je ena osemrazrednica, druge pa so štirirazredne), saj meri več kot 170 kvadratnih kilometrov. se pojavljajo pri njenem delu organizacijske težave.

Največ težav je z učenci vozači, ki prihajajo z območij podružničnih šol v osrednjo šolo k predmetnemu pouku. Približno štiristo učencev se vozi 15 do 17 kilometrov daleč, prevoz je drag pa tudi ne najbolje organiziran. Vse to slabo vpliva na življenje in delo teh šol. Poleg vozačev prihaja v osrednjo šolo tudi veliko učencev peš — iz vasi, kjer še zmeraj nimajo urejenih poti in organiziranega prometa. Nič bolje se ne godi delavcem v podružničnih šolah; samo štirje stanujejo v krajih, kjer so zaposleni, vsi drugi pa se vozijo iz Jajca.

Ker je v podružničnih šolah malo učencev, poteka pouk v kombiniranih oddelkih. Lani so imeli osem takih oddelkov, v nekaterih od teh pa tudi po dvajset učencev. Precej težav je z učenci po četrtem razredu, saj jih veliko ne izdela.

Delo te šole otežuje tudi pomanjkanje prostora v učilnicah. V osrednji šoli so imeli lani v štirinajstih učilnicah 42 oddelkov, zato so morali tudi prostor, predviden za čitalnico, spremeniti v učilnico. Skratka, morali so delati v treh izmenah.

Zaradi takih okoliščin in oteženih razmer tudi ne morejo v

Osnovni šoli Bratstvo-enotnost v Jajcu bolje organizirati obšolskih dejavnosti učencev. Kljub vsemu jih izdela ob koncu šolskega leta 95 do 96 odstotkov, pa tudi povprečna ocena je precej dobra. Kulturno-umetniške sekcije te šole redno sodelujejo s svojimi programi na vseh slovesnostih v mestu. Lepe uspehe so dosegli na športnih tekmovanjih zunaj občine, pri tekmovanjih v znanju iz posameznih predmetov pa so učenci te šole dosegli celo zvezno raven. Če bi imeli več prostora, pravi ravnatelj Ristić, bi bilo njihovo delo vsebinsko bogatejša, pa tudi uspehi bi bili boljši. Upajo pa, da bo novo šolsko poslopje v Jajcu olajšalo tudi te težave in odpravilo težave, ki jih povzroča pomanjkanje prostora.

Ob koncu našega pogovora se je Radovan Ristić v mislih spet vrnil k srečanju šol Bratstvo-enotnost SFR Jugoslavije, s katerimi sva najin pogovor pravzaprav začela. Takole je poudaril: »Zavedam se, da je ta naša srečanja iz leta v leto težje pripravljati. Ohranila se bodo le, če bodo članice Skupnosti osnovnih šol Bratstvo-enotnost SFR Jugoslavije vztrajale in če jim bodo pri pripravi pomagali ljudje v družbenih okoljih. Zavedati se moramo, da je uveljavljanje takih oblik sodelovanja, ki ohranjajo in utrjujejo bratstvo in enotnost, v današnjih časih še prav posebno pomembno.«

MILAN R. MARKOVIĆ

JUGOSLOVANSKA ŠOLA Z DOPOLNILNIM POUKOM V SCHWÄBISCH GMÜNDU IN OBERKOCHNU V ZR NEMČIJI

Domovina — blizu in daleč

Najprej povejmo, da pod imenom jugoslovanska šola z dopolnilnim poukom ne razumemo šole, kakršne smo navajeni v domovini. Gre pravzaprav za vzgojne skupine, za vzgojno-izobraževalno delo v materinem jeziku. Te vzgojno-izobraževalne skupine so podnajemnice v šolah dežel gostiteljic, redkeje pa v klubih jugoslovanskih delavcev v tujini. Pouk v njih poteka ob prostih dneh ali potem, ko se konča redni pouk v tujih šolah, torej tedaj, ko so otroci že utrujeni in mora učitelj uporabiti vso svojo iznajdljivost, če jih hoče pridobiti za sodelovanje in prirediti njihovo pozornost.

V takih šolah pa je bolj kot v domovini učitelj v resnici stebler; kakršen je kot človek, organizator in strokovnjak, takšna je tudi šola. Zato je vsaka pripoved o jugoslovanski šoli z dopolnilnim poukom pripoved o učitelju, okrog katerega se taka prireditev spleta in širi k učencem, staršem, združenjem jugoslovanskih državljanov, v diplomatsko konzularna predstavništva in vse do domovini.

Ena izmed bolj organiziranih in vodenih jugoslovanskih šol v tujini je prav gotovo tudi šola v Schwäbisch Gmündu in Oberkochen blizu Stuttgarta v Zvezni republiki Nemčiji. Vodi jo učiteljica, Zagrebčanka Viktorija Doneit, ki dela na tem področju že štiri leta. O svojem delu, namenjajoč se o delu šole, pripoveduje takole:

»Srečo imam, da vodim zadnji dve leti šolo samo v dveh krajih. Prej sem delala v štirih. Veliko je odvisno od tega, ali delaš v večjem ali manjšem kraju. V večjem kraju je tudi učencev več, zato so razredi 'čisti', v manjših krajih pa so oddelki kombinirani in razno-razredni, v njih so učenci od 1. do 9. razreda. Razumljivo je, da je

delo v takih kombiniranih oddelkih veliko težje, pa tudi učenci se nauče manj. Zdaj imam v obeh krajih približno 120 učencev iz vseh krajev Jugoslavije. Njihovo število se med šolskim letom spreminja in je odvisno od razpoložena staršev. Jugoslovanski pouk namreč ni obvezen. Učenec pri njem ne dobi negativnih ocen pa tudi razreda ne ponavlja; zato starši pogosto mislijo, da sploh ni pomembno, ali otrok hodi v šolo ali ne. Nekateri se sicer kmalu zavedo, kako zelo bi lahko naša šola olajšala otroku vrnitev v domovino, vključevanje v naš vzgojno-izobraževalni sistem; zgodi se, da pripeljejo otroka tudi nekaj mesecev za tem, ko se je pouk že začel. Razumljivo je, da sprejememo tudi te otroke, da delamo z njimi še bolj zavzeto, zato da nadomestijo tisto, kar smo z drugimi že predelali.«

Starši se ne utegnejo pogovarjati z otroki

Učiteljica pravi, da povzroča največ preglavic jezik. Več kot devetdeset odstotkov otrok je rojenih v Nemčiji, večina jih je obiskovala nemške vrtnice, to pa pomeni, da so se najprej učili nemščine. Težave pri učenju materinščine nastajajo tudi zato, ker ti otroci nimajo jezikovnega zglede. Njihovi starši imajo po večini skromno izobrazbo, govore pa narečje domačega kraja s primesmi tujega jezika; ker so na delovnem mestu preveč zaposleni, se ne utegnejo pogovarjati z otroki niti v svojem jeziku. Tudi sam pouk se zelo razlikuje od pouka v domovini. Nastaja nova metodika, prilagojena možnostim za pouk na tujem. Prav različno ali slabo poprejšnje znanje jezika in domovinske kulture sili učiteljica, da uvaja metodične in didaktične novosti, uporabljati

pa mora tudi razne druge poti do učenca: igro, pesem ali kake druge prijeme za razlago zgodovine, zemljepisa, spoznavanja družbe in jezika, saj bi vse to učenci z ustaljenimi načini razlage težko razumeli.

V šolah z dopolnilnim poukom namenjajo veliko pozornosti obšolskim dejavnostim, predvsem tistim v prostem času. Tudi v šoli v Schwäbisch Gmündu in Ober-

vore v materinščini. Zanimivo je, da otroci zelo radi prihajajo na sestanke teh sekcij, čeprav so ti manj obvezni od dopolnilnega pouka. Še več: med odmori, ki jih imajo pri prostostnih dejavnostih, se otroci pogovarjajo v materinščini, v odmorih pri dopolnilnem pouku pa kar v nemščini.

Igrice in recitali, ki jih pripravljajo in s katerimi nastopajo na

Med poukom v jugoslovanski šoli z dopolnilnim poukom v Schwäbisch Gmündu

kochnu je tako. Odkar dela v teh krajih Viktorija Doneit, imajo dramsko in recitacijsko skupino. Učiteljica nam je povedala, da je ta dejavnost ena od izredno primernih oblik dela, pri katerem lahko spodbudijo otroke, da go-

prireditvah v počastitev naših državnih praznikov, so po večini kratki in duhoviti, razumljivi in otrokom blizu, res pa je, da je taka dramska besedila ali besedila za recitate težko dobiti. Zato učiteljica tedaj, ko je v domovini,

obrede vsa gledališča, namenjena otrokom in mladini, pa tudi založniške hiše, radio in televizijo, da bi vendarle našla kaj za otroke v tujini. Kadar so priporočili in recitali pripravljeni, bi morali starši ali pa klub najti primeren prostor za uprizoritev. Toda velikokrat se zgodi, da odrasli nimajo poslušati in dvomijo v to, kar so pripravili otroci. Tudi za to se najde zdravilo: učenci povabijo starše na glavno vajo. Ko ti vidijo, kaj so jim otroci pripravili, najdejo tudi primeren prostor in čas za prireditve.

Žal pa sama šola ne more pripraviti tega, kar imajo otroci najraje in kar najbolje razumejo — gledaliških in lutkarskih predstav. Take skupine sicer prihajajo iz domovine, uprizorijo sem in tja kakšno predstavo, toda ta je na taki ravni in v takem jeziku, da je otroci v tujini ne razumejo. Zato bi morali že v domovini, v sodelovanju z učitelji jugoslovanskih šol z dopolnilnim poukom, izbrati primerna besedila, namenjena našim otrokom v tujini — taka, ki bi v resnici pripomogla pouku materinščine.

Pri šoli, o kateri pišemo, natančneje v klubu Jugoslovancov, imajo tudi tako imenovano malo šolo za predšolske otroke, edino obliko vzgojno-izobraževalnega dela za to starost otrok, ki poteka v materinščini. Okrog učiteljice Viktorije se jih zbere približno dvajset; med temi so tudi otroci, ki so jih pripeljale mame v varstvo zato, ker so odšle nakupovat v mesto. Učiteljica dela z vsemi enako: igrajo se, pojejo ali pa izdelujejo igrače iz ostankov volne in tkanin. Pri izdelavi tega didaktičnega gradiva sodelujejo tudi starši, otroci pa imajo te preproste in lepe igrače raje od tistih plastičnih, ki so jih izdelali v tovarnah.

Učitelj mora biti iznajdljiv

Ne samo male, temveč tudi osnovne šole za naše otroke v tujini, so zelo slabo opremljene. Tudi pripomočkov ni dovolj in učitelj jih mora izdelovati ali preiskrbeti sam. Povedano drugače: šola je toliko opremljena, kolikor zavzetega učitelja ima. Letos so odobrili učiteljem nekaj denarja za nakup didaktičnega gradiva. Težko pa je kupiti to, česar na tržišču ni, pa bi nujno potrebovali, na primer kasete z otroškimi pesmimi, filme, oddaje za otroke, presnete na video kasete in podobno. Zato je učiteljeva iznajdljivost še zmeraj izredno pomembna. Toda nobena beseda, film ali slika ne morejo pričarati takih občutij in doživetij domovine kot potovanja v Jugoslavijo. Zato pripisujejo tovrstni obliki vzgojno-izobraževalnega dela v zadnjem času čedalje večji pomen. Res da je taka potovanja zaradi visokih cen težko pripraviti, pa vendar store to velikokrat. Učenci iz Schwäbisch Gmündu in Oberkochen s svojo učiteljico redno obiskujejo domovino. Bili so že v Črni gori, Djerdapu, Beogradu, Dubrovniku, Zagrebu, Dolnji Stubi in Kumrovcu, prekrizali so Istro, obiskali Brione in se večkrat ustavili v Vinkovcih, v osnovni šoli Josip Kozarac. Od takih potovanj živijo potem še nekaj mesecev. Čustva, ki se ob tem prebujajo, pa so najmočnejša spodbuda za učenje materinščine. Govorica v materinem jeziku, v razumljivi domači besedi, približa namreč človeku domovino z vsemi njenimi kulturnimi, zgodovinskimi in drugimi značilnostmi. Tedaj si zaželi, da bi se vanjo vrnil. Prav zaradi tega pa so bile naše šole v tujini tudi ustanovljene.

IVAN ŽIGIĆ

OLA DANES

Nezadovoljen učitelj — slab vzgojitelj

Mirjana Jaklinović, profesorica hrvaškega in srbskega jezika in književnosti, je vse svoje življenje namenila šoli; od nje se ni mogla ločiti vse do upokojitve. Sedem let je bila eden od učiteljev pouka v pedagoškem izobraževalnem centru Bogdan Ogrizović v Zagrebu. Poleg tega je poučevala, je bila tudi zavezničnica družbeno-politična delavka več let predstavnica in deležnica v mnogih prosvetnih in družbeno-političnih organih.

Pravi, da je njena življenjska pot čisto preprosta. Rojena je bila v učiteljski družini in je že v mladih nog sanjala o učiteljskem poklicu. Učiteljica majhne ljudske šole na pobočju Kalnika je bila tisti prostor, v katerem je preživela največ časa, preden je prišla v šolo. V njej je že kot učiteljica in petletna deklica opazovala svoja starša — o njiju ponosno pove, da sta bila odlična učitelja, in se pri tem učila.

Njene življenjske sanje so se začele uresničevati leta 1957, ko je prvič vstopila v razred kot učiteljica v Djurdjenovcu pri Našah.

Kakšen je bil učiteljev položaj tedaj, ko ste začeli svojo učiteljsko pot?

Veliko boljši, kot je zdaj. Tudi tedaj nisem mislila samo na materialni položaj. Osebnih dohodkov nisem imela, bili pa so primerljivi z drugimi dejavnostmi na ravni visoke strokovne izobrazbe. Učitelj na podeželju dobival tudi dodatek za težke delovne razmere, imel je brezplačno kurjavo, stanovanje in podobno. Predvsem pa mislim na to, da je imel prosvetni delavec v družbenem okolju, na njegovo vlogo v življenju družbene skupnosti, mislim na spoštovanje staršev in učencev. Kratkotrajno, vsi so vedeli: učitelj je avtoriteta, človek, ki mu lahko zaupajo, pameten, izobražen, dober, delavec, moralen... Takšno okolje pa so na žalost sistematično »pripomogle«, da je ta položaj poslabšal.

In kakšen je po vašem mnenju položaj zdaj, v reformnem in poreformnem obdobju? S kakšnimi problemi se soočata učitelj danes?

Kaj pa danes v učiteljskem poklicu ni problem? Veliko bi lahko govorili npr. o strokovni neopredelnosti. Učni predmeti nenehno dopolnjujejo z novimi vsebinami, uvajajo se nove metode dela, zato se mora učitelj nenehno izpopoljevati. In kakšna so posvetovanja in seminare? Koliko nam strokovno pomagajo fakultete, ki izobražujejo učitelje?

Delovne razmere so po večini vedno slabše. Šole so malokje ustrezno opremljene. Ves prostor pa tudi sanitarije marsikje niso taki, kakršni bi morali biti. Veliko govorimo o uvajanju racionalnosti v šole, mnogi pa ne vedo, kje naj dobe pomoči za knjižnico, nimajo dovolj temeljnih avdiovizualnih pomočkov itd.

Želel bi, da imamo nenehoma pred očmi, kako pomembno je za vsako našo republiko, za vse naše narode in narodnosti, da na tem prepišnem prostoru, na katerem smo, trdno strnemo svoje vrste. Morda kdaj pa kdaj tudi pozabimo, da stojimo v prvih vrstah boja za mir, v prvih vrstah boja za boljše odnose ne samo v državi, ampak tudi v vsem svetu. Kajti še veliko krivic je po svetu, še so narodi, ki ječijo pod kolonializmom, še so številni poskusi, da bi preprečili osvoboditev posameznih dežel in narodov.

Nagrajevanje za delo je prav ponižujoče. Učiteljeva življenjska raven že več let naglo drsi navzdol — kmalu bo na beraški palici. Težave nastajajo tudi z učbeniki in priročniki. Težko je z medčloveškimi odnosi, s starši in učenci, problemi se porajajo pri samoupravnem delovanju šole in še bi lahko naštevali. In končno, zdi se, da je celo sam učitelj za našo družbo največji problem, saj mu prav ta družba v vseh letih ni mogla dati ustreznega mesta glede na potrebno raven človeškega dostojanstva, delovno učinkovitost in iskreno predanost socialističnemu samoupravljanju. Brez dobrega učitelja pa reforme biti ne more.

Kaj je povzročilo tako stanje?

Menim, da je kritični položaj v srednjem izobraževanju povzročilo med drugim tudi to, da je veliko struktur, ki odločajo in upravljajo, med seboj pa se ne dogovarjajo. Eni delajo zasnovo, drugi sprejemajo zakone in predpise, tretji nadzirajo zakonitost dela, četrti sprejemajo programe, peti preverjajo učno delo, sledijo ustvarjalci vpisne politike in tako naprej — vse do nesposobnih samoupravnih interesnih skupnosti, ki nam režejo kruh.

V tem konglomeratu nelogičnosti, neracionalnosti, brezbrčnosti in neučinkovitosti pa je najhujše prav srednješkolskim profesorjem. Njihovi osebni dohodki so taki, da jih v javnosti v resnici podcenjujejo. Vemo pa, da vrednotijo dandanes človeka po materialnih vrednotah, po tem, koliko ima denarja, nepremičnin, nakita, deviz in umetnin.

Kako naj bi te probleme začeli reševati, da ne bi vse ostalo samo pri načelnih stališčih in deklaracijah?

Kaj storiti? Res ne vem, kaj naj vam odgovorim. Več let sem dokaj žalostno in jalovo skušala svojo skromno pamet uporabiti pri delegatskih zadevah. Mislim, da čisto brez uspeha. To je tisto področje mojega dela, ki se ga na žalost spominjam samo po slabih izkušnjah in razočaranjih.

Za nami je deset let reforme, sprejeti so novi zakoni in novi programi, bilo je veliko sistemskih sprememb. Koliko besede so imeli pri vsem tem učitelji?

Za svoje okolje — elektrokovinarski šolski center iz Osijeka in pedagoški izobraževalni center Bogdan Ogrizović iz Zagreba — lahko rečem, da smo zelo zavzeto sodelovali pri reformi. Pogosto smo opozarjali, da se zadeve prehitro spreminjajo, da še prejšnjega koraka nismo ovrednotili in da ni ustrezne gnotne podlage za kakovostne spremembe, da se uveljavljajo novi programi brez ustreznih učbenikov, priročnikov, opreme... Ker paše zdaj reformiramo prav tako, to pomeni,

da je ostal glas iz prakse brez odmeva.

Kakšna naj bi bila po vašem mnenju sodobna samoupravna socialistična šola?

Prava šola — to niso samo funkcionalni, dobro opremljeni prostori, temveč predvsem odnosi, človeški odnosi med vsemi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa.

Glede na to, kar se dogaja v družbi in družini, mislim, da bi

Mirjana Jaklinović

moralni razmišljati v prihodnosti o taki šoli (tudi srednji), ki bi lahko deloma nadomestila dom. Taka ustanova pa bi se morala po svojem ozračju, delovni vsebini in metodah bistveno razlikovati od zdajšnje šole. V njej naj bi bilo več pristnosti in topline, več udobja na pogled, pa tudi v sami organizaciji prostora, več skupinskega in individualnega dela, več poslušanja za učenčeve želje in nagnjenja do nekaterih predmetov in znanstvenih panog, več glasbe, športa, svobodnih dejavnosti v učenčevem prostem času, več pristranskih stikov učiteljev z učenci, več skupnih izletov, skupnih delovnih akcij v sami šoli in okolici. Rada bi poudarila tole: v takem evidentno zaprtem krogu vzgojno-izobraževalne problematike ima — vsaj po mo-

jem mnenju — bistveno vlogo učitelj kot vodja in organizator vzgojnoizobraževalnega procesa. Prav pri tem pa bi morali začeti vse naše reforme; opredeliti zahteve, uveljaviti učiteljski poklic v družbi, izbrati najustrenejše kandidate, narediti primerne programe na fakultetah, izobraziti sodobnega učitelja in s tako armado učiteljev začeti spreminjati. Pri nas traja reforma že več kot deset let, na nekaterih fakultetah pa še zmeraj razpravljajo o morebitnih spremembah v sistemu izobraževanja učiteljev za nove šolske programe.

Šoli velikokrat očitajo, da zanemarija svojo vzgojno vlogo. Koliko je v resnici šola (s tem pa tudi učitelj) kriva za odklone, ki se pojavljajo med mladimi? V čem je moč in nemoč sodobne šole glede na njeno vzgojno vlogo?

Res, šoli pripisujejo pri nas krivdo za marsikaj. Nekateri govorijo, ki nastopajo v javnosti, so se že kar navadili, da vzroke za vse slabo, kar se pojavlja v družbi, pripisujejo šoli in učitelju. Tudi za kritiko in obtožbe je veliko vzrokov. Vzgojna vloga šole je bila res zapostavljena, zanimivo pa bi bilo razčleniti in ugotoviti, koliko je na ta proces vplivalo vse, kar se je v tej šoli dogajalo: reorganizacije, združitve, nov sistem šolanja, vpisna politika, neusklajenost, iskanja, napake itd.

Koliko pripomore šola k oblikovanju mlade osebnosti? Ocene o tem so različne in odvisne od različnih življenjskih okoliščin. V velikem mestu je neprijetno več stranskih vplivov in zato tudi večja nevarnost, da utegnejo biti ti vplivi slabši. Zato je treba tem bolj okrepiti dobre vplive šole, družine, družbenih organizacij...

Zavedati se moramo, da nezadovoljen učitelj ne more dobro vzgajati. Zato vrnimo učiteljem ugled v družbi!

IVAN RODIĆ

...Po štirinajstih stoletjih se je jugoslovanski narod, Srbom, Hrvatom, Makedoncem, Slovencem, Črnogorcem in ljudstvu Bosne in Hercegovine prvič posrečilo združiti se v skupno državo, v skupno družbo narodov, v skupnost, v kateri se vsi počutimo kot bratje in ki predstavlja močan faktor ne samo v tem delu Evrope, ampak tudi v svetu. Brez te enotnosti, ki je jamstvo tako naših preteklih kot bodočih zmag, ne bi mogli napredovati. Ta enotnost nam je potrebna in treba jo je varovati kot punčico svojega očesa...

TITO ob 10-letnici vstaje, 1952

VOJVODINA: DOSEŽKI V VISOKEM ŠOLSTVU

Iz izkušenj se učijo

Kmetijska fakulteta v Novem Sadu že tri desetletja približuje znanstvena spoznanja praksi

Kmetijska fakulteta v Novem Sadu že tri desetletja približuje znanstvena spoznanja praksi.

Več kot sedemsto mladih se letos ni moglo vpisati na novosadsko Kmetijsko fakulteto. Vpisvanje torej ne ustreza željam, čeprav je zanimanje za študij prav na tej fakulteti iz leta v leto večje.

Osemsto »srečnežev« iz vse Jugoslavije, ki so letos postali bruci na tej fakulteti, je torej lahko zelo zadovoljnih: med študijem si bodo lahko pridobili vrhunsko znanje, ki je tako zelo potrebno za sodobno kmetijsko proizvodnjo in za dobro pridelavo hrane. Vse to jim zagotavljajo tridesetletne izkušnje učiteljev in znanstvenikov te fakultete, ki so tudi v proizvodnji zelo dobri strokovnjaki.

Fakulteto so odprli pred tremi desetletji, natančneje 20. novembra 1954, prav zato, ker so v tem času pripisovali izjemen pomen živilski industriji. To pa je bil tudi čas, ko je pridelava hrane zastala. Čas romantike, pa tudi časa na robu lakote. Na panonski zemlji so se izmenjavale poplave in suše, posledica tega pa je bilo pomanjkanje kruha. Pridelkov poljedelskih kultur je bilo čedalje manj. Zato je bila temeljna naloga usposobiti strokovnjake za pridelavo hrane na ravninskih zemljiščih. Veliko so vlagali v ljudi in tako na območju, kjer so za to najustreznejše razmere, razvijali pridelavo hrane, zasnovano na najsodobnejših znanstvenih in tehnoloških dosežkih v svetu.

Začeli so tako rekoč iz nič. V vsesplošnem pomanjkanju je dobila fakulteta take možnosti za delo, kakršne je bilo mogoče ustvariti v tedanjih razmerah: ni bilo učilnic, opremljenih laboratorijev in drugih objektov, pa tudi ne dovolj osebja. Bilo pa je veliko poguma in volje za delo.

Študij je potekal v nekdanji preurejeni vojašnici topniškega polka pa tudi v starih smodnišnicah in bunkerjih na Petrovaraždinski trdnjavi. Danes so tu muzeji, sprehajališča in razkošen hotel, pred tremi desetletji pa je tu začela nastajati današnja znanost. V prostorih, razmeščenih po 3900 kvadratnih metrih, je lahko poslušalo predavanja in opravljalo vaje samo nekaj študentov. Študij je potekal tudi v mestu, v najetih prostorih delavskega doma v Novem Sadu.

Res, da je vse to le zgodovina, toda ta zgodovina je tudi del današnjega časa. Prvi profesorji novosadske kmetijske fakultete: dr. Stevan Nikolić, inž. Lazar Stojković, inž. Borislav Kostić, dr. Pavle Vukasović, dr. Stevan Jakovljević, dr. Branko Dimitrijević, dr. Ilija Rikovski in Radivoje Davidović, so bili utemeljitelji novosti, del skupine jugoslovanskih entuziastov, ki so kolo zgodovine pomikali hitreje naprej. Ustvarili so fakulteto, ki je zdaj, tri desetletja po ustanovitvi, med vodilnimi vzgojno-izobraževalnimi in znanstvenoraziskovalnimi organizacijami v tej deželi. Danes poteka študijsko in raziskovalno delo v najsodobnejših razmerah. Študentom prenaša znanje 160 znanstvenikov, 120 asistentov in 150 strokovnih sodelavcev. V sodobnih predavalnicah, kabinetih, laboratorijih in knjižnicah dobivajo študentje vrhunsko svetovno znanje iz kmetijstva.

40 let

Fakulteta je postala priznana tudi v svetu. Mnoge svetovne organizacije, npr. FAO, UNDB in podobne, rade sodelujejo z znanstveniki iz Novega Sada pri izboljševanju pridelave sladkorja, pšenice, koruze, sončnice, soje in drugih kmetijskih kultur pa tudi pri povečevanju pridelave mesa in mleka. Temu cilju je namenjen tudi več kot deset tisoč znanstvenih del sodelavcev te fakultete, ki tudi nenehno pomagajo kmetijstvu nerazvitih dežel.

Posebnost Kmetijske fakultete v Novem Sadu je tudi ta, da so znanstveniki, zaposleni v njej, dobili v treh desetletjih več kot 160 visokorodnih sort in križancev kmetijskih kultur. To je pripomoglo, da so se povprečni donosi na hektar pri nas povečali; tako se je v marsičem zmanjšala naša odvisnost od uvoza hrane, hkrati pa se je povečal izvoz pšenice in koruze. Danes sejejo izbrane sorte pšenice, ki so jih dobili na tej fakulteti, na 70 do 80 odstotkih kmetijskih površin v Jugoslaviji, izbrane vrste sončnic pa gojijo na približno 90 odstotkih kmetijskih površin. Seme pšenice izvažajo celo v Ameriko, izbrane sorte pšenice — sava in novosadska zgodnja — pa so dosegle v več kot tridesetih deželah po vsem svetu najboljše povprečne dosežke.

Povedati pa je treba, da se tudi na tej fakulteti ne cedita med in mleko. Zmanjšana vsota denarja, namenjena za izobraževanje in znanost, je povzročila, da so nekateri znanstveniki izgubili tudi precej veselja do svojega dela. Ljudje skušajo čedalje bolj sodelovati z neposredno prakso; čeprav je to po eni strani dobro, je vendarle treba reči, da gre v bistvu za zaslužek. Videti je celo, da veljajo za dobre vodilne kadre samo tisti, ki zagotavljajo čim več dela v stiku s kmetijskimi kombinati. Zato ni čudno, da ostaja za delo s študenti čedalje manj časa, to pa vpliva tudi na učinkovitost in kakovost samega študija.

Razdrobljenost, značilna za vse gospodarstvo, ni prizanesla Kmetijski fakulteti v Novem Sadu. Fakulteta je razdeljena na osem inštitutov, dve delovni organizaciji in posebno delovno skupnost. Njihova medsebojna povezava je zelo slaba, posamezni inštituti opravljajo celo druga dela, samo da ne bi bilo treba deliti sredstev, namenjenih za živilsko industrijo. Ko so razpravljali o tem na akcijski konferenci Zveze komunistov na fakulteti, so jasno povedali, da to ni v skladu z zamislijo o sodelovanju znanosti in prakse in da morajo komunisti tako ravnanje preprečiti. Predlagali so, naj bi tako, kot zahteva gospodarstvo, fakulteta v prihodnjem nastopala kot celota, saj je samo v večdisciplinarnem delu mogoče najti ustrezne rešitve za zdajšnje težave. Samo z uspešnim razvojem kmetijstva v vsej deželi je mogoče zagotoviti dobro prihodnost znanstvenoraziskovalnemu delu na vseh naših kmetijskih fakultetah in s tem tudi na fakulteti v Novem Sadu. Bogate izkušnje, nabrane v preteklih treh desetletjih, morajo biti kačipot za nadaljnje delo. Znanstveniki, zaposleni na novosadski Kmetijski fakulteti, pa s svojim delom dokazujejo, da se tej visokoškolski delovni organizaciji ni treba bati za prihodnost.

BRANKO KRSTIN

dogodki
novostiSEJA MEDREPUBLIŠKO-POKRAJINSKE KOMISIJE
ZA REFORMO IZOBRAŽEVANJAProsvetni ministri
odločnejši
od sindikatov

Medrepubliško-pokrajinska komisija za reformo izobraževanja je na zadnji seji, ki je bila na Tjentištu, obravnavala družbenogospodarski položaj vzgoje in izobraževanja, programsko zasnovno predmeta obramba in zaščita v srednji šoli in dejavnost samoupravne interesne skupnosti Sutjeska.

Člani komisije niso bili zadovoljni z gradivom Sveta Zveze sindikatov Jugoslavije o družbenogospodarskem položaju vzgoje in izobraževanja in prosvetnih delavcev, češ da preveč blede odslakava kritičen gmotni položaj te dejavnosti. Zaskrbljeno so se spraševali, zakaj ne more dobiti izobraževanje ustreznega mesta v združenem delu in kaj storiti za izboljšanje zdajšnjih razmer. Kaj ni družbeno sramota, če prejema profesor z dvajsetimi leti dela, komaj tri milijone starih dinarjev, se je vprašal član komisije. Delavci v vzgoji in izobraževanju so sili lepah želja in sklepov. Treba je spremeniti sistem delitve družbenega proizvoda in dati v njem ustrežnejše mesto vzgoji in izobraževanju.

Sindikatu so predlagali, naj ugotovi, kako se v združenem delu porabi denar, ki naj bi bil namenjen internemu izobraževanju delavcev. Prav tako so sindikatu priporočili, naj skupaj s predstavniki Zveznega izvršnega sveta in Zvezne konference SZDLJ ugotovi, zakaj se ne uresničuje sprejeta strateška usmeritev, da bomo vzgojo in izobraževanje obravnavali enakovredno z drugimi dejavnostmi. Sindikat naj se zavzame, da ne bodo osebni dohodki prosvetnih delavcev nikjer manjši od povprečnih osebnih dohodkov delavcev v gospodarstvu določene okolja.

V razpravi o programskih vsebinah iz ljudske obrambe in družbene samozaščite v programih srednjega izobraževanja — pripravili so jih v Zveznem sekretariatu za ljudsko obrambo s sodelovanjem republiških in pokrajinskih zavodov za šolstvo

— so poudarili, da bo treba hkrati z učnim načrtom poskrbeti tudi za učbenike in priročnike za učitelje, pa tudi za strokovno spopolnjevanje učiteljev in potrebno opremljenost tega predmeta z učili.

Medrepubliško-pokrajinska komisija so se seznanili tudi z izobraževalno dejavnostjo samoupravne interesne skupnosti Sutjeska. Ko so leta 1983 ustanavljali to samoupravno interesno skupnost, so razmišljali tudi o vlogi, ki naj bi jo imela Sutjeska v vzgoji in izobraževanju, saj ima vsako leto okoli tri milijone obiskovalcev, med njimi največ učencev. Tako so sklenili, da je treba ustanoviti šolo Sutjeska, ki bo pripomogla k vzgoji mladih rodov v duhu revolucionarnih izročil, razvijala bratstvo in enotnost in socialistično domoljublje, pa tudi socialistično samoupravljanje v dejavnosti mladih v času, ko bodo na obisku v tem narodnem parku. Do konca leta 1985 bo obiskalo šolo Sutjeska okoli 400 učencev osmih razredov osnovnih šol in drugih letnikov srednjega izobraževanja, sledili pa jim bodo še študenti drugega letnika visokih šol.

Učenci bodo ostajali na tej šoli po pet dni. Med prvimi obiskovalci bodo osnovnošolci iz Bosne in Hercegovine, pozneje pa pričakujejo učence in študente drugih republik in pokrajin. V samoupravni interesni skupnosti Sutjeska pričakujejo, da bodo tak samoupravni sporazum podpisale vse samoupravne interesne skupnosti vzgoje in izobraževanja v Jugoslaviji, da bi lahko vsi mladi kdaj obiskali to šolo. Upajo, da bodo člani Medrepubliško-pokrajinske komisije podprli te pobude v svojih okoljih. Tako bodo v prihodnje vsako leto prihajali na Sutjesko, prizorišče ene največjih bitk v drugi svetovni vojni, učenci in študenti iz vse Jugoslavije.

MILAN R. MARKOVIĆ

OB DELITVI DODATNIH MILIJONOV

Mala vojna v srednjem šolstvu

Skupščina SR Slovenije je ob obravnavi tako imenovane majske analize sklenila, da je treba dati usmerjenemu izobraževanju dodatna sredstva za usklajevanje osebnih dohodkov z gospodarstvom — pravzaprav za zmanjšanje razlike med osebnimi dohodki v šolstvu in v gospodarstvu. Tako so v Izobraževalni skupnosti Slovenije zbrali 543 milijonov dinarjev in jih namenili predvsem izboljšanju osebnih dohodkov delavcev v srednjih šolah — ti najbolj kritično zaostajajo za gospodarstvom, za osebne dohodke visokošolskih delavcev in zaposlenih v domovih učencev, v zavodih za usposabljanje, v treh knjižnicah in v šolskem muzeju. Del tega denarja naj bi namenili za poravnano materialnih stroškov pri izvajanju programov, zlasti za srednje šole neproizvodnih usmeritev, ki se čutijo pri odmeri teh sredstev že nekaj časa zastavljene.

Razprave o tem, kako deliti ta denar, to »trinajsto plačo« so potekale v šolah in delegacijah ter zunaj njih, končale pa so v zaostreni razpravi na seji skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije 7. 11. 1985 in to s kompromisom, ki je vsaj začasno pomiril duhove.

Ta mala vojna v srednjem šolstvu, kot jo je imenoval eden izmed razpravljalcev, je odkrila nekaj žarišč, iz katerih se porajajo nezadovoljstvo in nasprotja v šolstvu.

Temeljni vzrok nezadovolj-

vega stanja v šolah in nezadovoljstva med učitelji je, o tem ni dvoma, krčenje denarja, ki ga družba namenja šolstvu. Šolstvo je podhranjeno, programi podcenjeni, vzgojno-izobraževalno delo preizkušeno vrednoteno. Medtem ko smo še leta 1981 dajali za usmerjeno izobraževanje 1,64 družbenega proizvoda, se je ta delež lani zmanjšal na 1,16. Ohranili smo približno enak obseg dejavnosti, zanjo pa dobili približno tretjino manj denarja. Stiska je neizbežna. Samo dve možnosti sta: ali prilagoditi družbena sredstva zdajšnjemu obsegu usmerjenega izobraževanja, ali pa prilagoditi obseg usmerjenega izobraževanja denarju, ki je na voljo. Za prvo možnost se zavzemajo vsi, ki se zavedajo pomena izobraževanja za prihodnost; pri tem se sklicujejo tudi na dolgoročni program gospodarske stabilizacije. Za drugo rešitev so tisti, ki pripravljajo vsakoletne razvojne resolucije in tehtajo, koliko vsaj bi ostalo od družbenega proizvoda za tako imenovano splošno in skupno porabo. Ti zahtevajo, naj se šolstvo prilagodi količini denarja, ki je na voljo, ne povedo pa, kam gre tista tretjina, ki je bila že odvzeta usmerjenemu izobraževanju. Svoje glasnike imajo tudi v šolskih organih, vendar ne med prosvetnimi delavci. Nihče še ni konkretno in javno povedal, kaj bi pomenilo, če bi obseg usmerjenega izobraževanja zmanjšali za celo tretjino. Z notranjo racionalizacijo

lahko nekaj privarčujemo, vendar predstavlja to le nekaj odstotkov. Dosledno krčenje večjega obsega srednjega in visokega izobraževanja bi pomenilo zapreti nekatere šole, odpustiti učitelje, zmanjšati število programov, zapreti določenemu krogu mladih pot v srednje in visoke šole. O tako usodnih odločitvah za sedanjost in prihodnost bi morali obločati vsi delovni ljudje. Zato se izogibamo takih rešitev in iščemo kompromise med možnostmi in potrebami.

Dodatna sredstva, ki jih je slovenska skupščina namenila kot enkratno »transfuzijo« podhranjenemu šolstvu, so raznetila notranja nasprotja med srednjimi šolami, predvsem med šolami proizvodnih in neproizvodnih usmeritev. Rekli bi, da so nekateri komaj čakali, da se vključijo v igro »deli in vlada«. Ob pomankanju zanesljivih kazalcev (v dobi računalništva ne moremo zbrati najnovejših podatkov o šolstvu!), lahko drug drugemu dokazujemo zapostavljenost in ustvarjamo dva ali več nasprotnih taborov. Ker se čutijo domala vsi srednješolski učitelji, ko se primerjajo z gospodarstvom, prizadeti v osebnih dohodkih, zadostuje zelo malo, da se njihova jeza usmeri proti resničnemu ali namišljenemu nasprotniku. Kjer so pod isto streho programi proizvodnih in neproizvodnih usmeritev, je lahko konec medsebojne sloge.

Razprave o delitvi blagohotnega dodatka so razkrile še nekaj

temnih strani v našem šolstvu. Delegati so bili pred dilemo, ali dati trinajsto plačo le okoli 500 v srednjih šolah zaposlenim učiteljem, ali tudi približno 200 profesorom »mrtvim dušam«, ki bi jih srednje šole po programih sicer morale imeti (seveda živje), vendar jih nimajo in nadomestčajo z nadurami in godbenimi delavci. Prav to, da sta obe možnosti imeli glasne govornike, (zmagala je k sreči prva), pove največ o stanju, v katerem smo in o tem, kako smo naučili plavati po kalni in preseni rečni strugi.

S tem je povezano še eno, štiridesetletnico svobodne šole vse, ki so jo usmerjali in pospeševali, prav nič pohvalno delo: kakovostno, manj kakovostno in neakovostno delo vzgoji in izobraževanju enakomerno. Pristajamo na grobo slabih proizvajalcev: pomembno, kako delaš, in ne, kako se znaš. Kam to vodi, o tem bi morali resno razmišljati.

Ob vseh teh zagatah in slepolicah smo slišali na skupščini tudi glasne zahteve po redu, načelnem urejanju vseh stvari, vprašanju, po merilih, ki bi spodbujala kakovost. Tako so vsaj preudarnjeji med delegati dvignili visoko nad raven tistih, ki v današnjih vsiljenih razmerah vidijo predvsem svoje koristi in pristali tudi na odločitve, ki obetajo nič dobrega za prihodnost vzgoje in izobraževanja. J. V.

Veliko opravljenega in novih načrtov

Pri Društvu pedagoških delavcev Slovenije deluje že peto leto Sekcija za predšolsko pedagogiko; v njej je vkljenjenih več kot 1300 pedagoških delavcev iz 76 vzgojno-varstvenih organizacij in iz različnih ustanov, ki se ukvarjajo s predšolsko vzgojo.

Na svoji tretji skupščini, ki je bila 15. oktobra letos v Klubu delegatov v Ljubljani, so člani pregledali in ocenili delo sekcije v preteklih dveh letih ter se dogovorili za načrte.

Sekcija je uresničevala svoje naloge predvsem z delovanjem izvršnega odbora, čeprav bi morala biti dejavnost zaradi številnih članov bolj razvejena. Izvršni odbor sekcije se je v zadnjih treh letih zavzemal za to, da bi bil sprejet vzgojno-izobraževalni program Vzgojitelj predšolskih otrok in se začel uresničevati na ljubljanski in mariborski peda-

goški akademiji. O tej dejavnosti je na skupščini poročala Lea Brodnjak. Delo je bilo naporno, ker so se zahteve spreminjale in so bile že povezane tudi z reformo univerze. V šolskem letu 1984—85 se je začel študij ob delu, leto kasneje tudi izredni študij.

Veliko vzgojiteljic želi študirati na višji stopnji; tega pa še ni mogoče povsem uresničiti, ker je vpis omejen, študij pa organiziran le v dveh študijskih središčih. Tudi denarja za uresničitev teh načrtov ni dovolj.

V tem času je Sekcija vsebinsko pripravila peti strokovni posvet Skupnosti vzgojno-varstvenih organizacij SR Slovenije o socialistično humanističnih vrednotah in predšolski vzgoji. Vsebinska posveta je zajela tudi v obsežni izdaji, ki bo obogatila strokovne knjižnice vzgojno-

varstvenih organizacij in pedagoško prakso. Pred posvetom je Sekcija osvetlila problematiko moralne vzgoje predšolskih otrok z anketo, ki jo je pripravila in ovrednotila dr. Nuša Kolar.

Izvršni odbor je sodeloval tudi pri reševanju aktualnih strokovnih in družbenih vprašanj o razvoju predšolske vzgoje in varstva; razpravljal je o smernicah za delo v vrtcih, o analizi razvojnih možnosti družbenega varstva otrok v SR Sloveniji v obdobju 1986—90 in o skupnih programskih jedrih za predšolsko vzgojo. Ugotavljamo pa, da strokovna mnenja pogosto ne vplivajo na reševanje družbenopolitičnih vprašanj predšolske vzgoje.

Člani sekcije sodelujejo v strokovnem svetu pisa za pedagoško usmeritev, izvršnem odboru ZDPD Slovenije, v uredniškem odboru časopisa Prosvetni delavec, v izvršnem odboru Skupnosti VVO SR Slovenije, s Pedagoškim inštitutom in občasno tudi z drugimi organi in organizacijami. Prispevki članov Sekcije so bili objavljeni v Prosvetnem delavcu, Telesku, Delu in v Komunistu; to so bili povzročitelji odgovorov na članke, ki so skušali razvrednotiti delo vzgojno-varstvenih organizacij.

Pri izvršnem odboru Sekcije sta delovali dve delovni skupini. Skupina za zbiranje didaktičnih gradiv je pravkar končala veliko delo, saj je zbrala didaktične naloge in igre, ki so nastale v praksi. Zbirka z naslovom Za dolge in kratke hlače bo kmalu izšla pri Državni založbi Slovenije.

Skupina za dopisništvo je uspešno spodbujala vzgojitelje, da so objavljali članke o delu vzgojno-varstvenih organizacij v občinskih, tovarniških in drugih glasilih. Nekaj tega gradiva je urejenega v arhivu Sekcije. Po živahni razpravi o opravljenem delu in predlogih, kako v prihodnje, so na skupščini izoblikovali smeri delovanja Sekcije. Njena osrednja naloga bo sodelovanje pri spremljanju vzgojno-izobraževalnih programov Vzgojitelj predšolskih otrok v srednjem usmerjenem izobraževanju in na višji stopnji, ter pri izbiri preda-

vateljev, ki naj bi usmerjali razvoj predšolske pedagogike v Sloveniji. Sekcija bo po svoji članiki vplivala na načrtovanje kadrovske politike v srednjem in osnovnem šolstvu — zato da se izboljšala izobrazbena raven vzgojiteljic, ki delajo v oddelkih skrbela bo za izpopolnjevanje vodilnih in vodstvenih delavcev ter za pridobivanje strokovnih sodelavcev. Pomagala bo tudi pri razvijanju sistema stalnega spoprijemanja vzgojiteljev predšolskih otrok.

Ker v SR Sloveniji še ni razvita predšolska pedagogika kot znanstvena panoga, bo za pedagoško znanost to področje še posebej zanimivo: oblikovati bo treba celotno teorijo predšolske pedagogike ter interdisciplinarno reševati nekatera vprašanja. Zato je Sekcija spodbudila nastanek teoretičnega prispevka k predšolski pedagogiki, pomagala spodbujala strokovno izražanje in spodbujala pripravo metodik.

Povezala se bo s teoretičnimi praktiki in z združenji predšolskih pedagogov v drugih republikah in pokrajinah. Njeni člani bodo sodelovali v komisiji vodja SRS za šolstvo, ki spremljala uresničevanje in polnjenje vzgojnih programov za predšolske otroke.

Na skupščini Sekcije so izvolili tudi nov izvršni odbor, ki ga bo prihodnje vodila diplomirana pedagoginja Joža Ferjančič, dašaka svetovalka za predšolsko vzgojo pri Zavodu SRS za šolstvo.

Na to srečanje je bila povzročena tudi dr. Aleksandra Marjanovič, profesorica na Filozofski fakulteti v Beogradu (katedra predšolske pedagogike), ki s svojim prispevkom o zgodovinski družbeni načinu reševanja problematike institucionalne vzgoje predšolskih otrok spodbujala udeležence k razmišljanju o naši pedagoški predstavi praksi ter o tem, kako bo to na podlagi znanstvenih dognanj to prakso spreminjati in zagotoviti otrokom boljše življenje in zgodnjem otroštvu.

ZMAGA GLOGOVAC

S POSVETA V SARAJEVU

Sindikat podpira raziskovalno delo

V Sarajevu je bilo pred kratkim dvodnevno posvetovanje o znanstvenoraziskovalnem delu v organizacijah združenega dela in nalogah Zveze sindikatov. Pripravila sta ga Svet Zveze sindikatov Jugoslavije in komisija za izobraževanje, znanost in kulturo Sveta Zveze sindikatov Bosne in Hercegovine. Iz obsežne vsebine posveta, ki se ga je udeležilo veliko znanstvenih, strokovnih in drugih družbenih delavcev iz vseh republik in pokrajin, povzemamo nekaj spoznanj, povezanih z vzgojo in izobraževanjem in dejavnostjo sindikata.

Udeleženci posveta so se zavzeli za krepitev vloge vzgoje in izobraževanja pri razvijanju raziskovalnega podmladka. Znanost mora dobiti ustrežno mesto v vsem sistemu izobraževanja od osnovne šole do doktorata in naprej. Le tako bomo dosegli, da se bodo delovni ljudje znali opreti na sodobne metode dela, da bodo odprti za novosti in ustvarjalni. Temu primerno je treba

preurediti učne načrte, da bo šola uspešneje razvijala ustvarjalnost učencev.

Učence in študente moramo naučiti, da se lotevajo vsakega problema raziskovalno. V ta namen pa moramo spoznati njihovo nagnjenost in usmerjati njihovo zanimanje tja, kjer bodo uspešnejši. To velja še posebno za poklicno usmerjanje. Brez dobrih strokovnih delavcev ne bo hitrejšega družbenega napredka. Nismo veliki in nimamo preveč talentov, da bi lahko kogar koli med njimi zanemarili, so poudarili na posvetovanju.

Ker prihaja med visokošolske delavce manj raziskovalcev, se visoke šole starajo, s tem pa tudi zastarevajo. Dotok mladih raziskovalcev v visoke šole in v raziskovalno delo moramo torej pospešiti, zlasti najbolj nadarjenih med njimi, ki jim bosta magistriraj in doktorat le vstopnici v znanstveno raziskovalno delo in se bodo nekoč uveljavili tudi v mednarodnem obsegu.

Nevarno je, da bi na univerze

prihajali povprečneži, ki s svojimi miselnimi sposobnostmi ne morejo kaj prida vplivati na razvoj znanosti. Prav tako pa ni dobro, da nam uspešni znanstveniki odhajajo v tujino, ker zanje premalo skrbimo.

Dohodkovno povezovanje univerze in združenega dela ter njuno medsebojno sodelovanje je pot do večje odprtosti univerze združenemu delu. Racionalizacija visokega šolstva ne sme prezreti potreb gospodarstva.

Kakšna pa je vloga sindikata pri razvijanju znanstvenoraziskovalnega dela? Zveza sindikatov se je začela bolj ukvarjati s tem vprašanjem, ker je povezano z uresničevanjem dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije. Sindikat sicer ne more reševati vseh zapletenih vprašanj te dejavnosti, lahko pa po svoje pripomore, da bo delavski razred uspešneje reševal težave, med drugim tudi s pomočjo znanosti in raziskovanja.

Sindikat lahko več prispeva k

Izobraževanje odraslih slaba vest družbe

Ob javni tribuni Andragoškega društva Slovenije

Čeprav ima izobraževanje odraslih v vsem svetu in tudi pri nas svoja pihanja, vzpone in padce, je to vendarle v zadnjih desetletjih eno tistih področij človekovega delovanja, ki se najhitreje razvijajo. Žal je v zadnjih letih pri nas prišlo v krizo. Lahko rečemo, da je že zastoj, kaj te nazadovanje izobraževanja odraslih, v hudem nasprotju z zahtevami razvoja že v današnjem času, kaj šele v prihodnosti. Izobraževanje odraslih čakajo prav zdaj in prav zaradi razmer, v kakršnih živimo, velikanske naloge.

Te misli, zapisane na vabilu Andragoškega društva Slovenije za javno tribuno o izobraževanju odraslih v sodobnem svetu, ki je bila 11. 11. 1985 v Cankarjevem domu v Ljubljani, so dale iztočnice za štirinurno razgibano razpravo; v njej je sodelovala četrtina od okoli 120 udeležencev — večinoma andragoških delavcev in sodelavcev. Javna tribuna je predstavila razsežnosti sodobnega izobraževanja odraslih pri nas, ki poteka le delno v šolah, največ pa zunaj njih, v organizacijah združenega dela, na delavskih univerzah, v družbeno-političnih organizacijah, društvi in druge ter zlasti za ljudi vseh plasti in starosti.

Razpravljalci so poskušali razčleniti tudi vzroke za sedanjí zastoj in krizo izobraževanja odraslih pri nas ter poiskati izhode iz nje. Razprave so se večinoma ujemale. Nasprotikov, s katerimi bi lahko polemizirali, ni bilo. Tudi v razpravah o krizi izobraževanja odraslih je tako kot kadar razpravljamo o drugih perečih družbenih vprašanjih: vsi so (smo) za napredne rešitve, nihče ni proti. Potem pa teče vse naprej po starem, saj ni med politikani nikogar, ki bi sklepe in stališča spreminjal v stvarnost.

Kritično o uspešnosti andragoškega dela

Lahko bi rekli, da je Andragoško društvo Slovenije z organizacijo izobraževalnega srečanja na temo Ugotavljanje in vrednotenje znanja pri izobraževanju odraslih zadelo v črno. Z ugotavljanjem in vrednotenjem znanja se ukvarjamo ne le pri formalnih oblikah izobraževanja mladine in odraslih, temveč tudi kasneje, pri vsem našem delu in življenju. Kakšne so naše poti do znanja, koliko je le-to ovrednoteno v naši družbi, kako vrednotimo posameznikovo znanje in uspešnost in kdo ga vrednoti? To so le nekatere teme, ki so jih obravnavali v Izlakah letošnjega 22. in 23. oktobra.

Teoretična izhodišča ugotavljanja in vrednotenja znanja sta udeležencem izobraževalnega srečanja predstavila dr. Vid Pečjak (psihološki vidik) in dr. Ana Krajnc (andragoški vidik). Ivan Kežar je posegel na področje vrednotenja izobraževanja v delovnem procesu, Zoran Jelenc pa je srečanje dopolnil še z informacijami o vrednotenju znanja v ZDA. Kakšna so bila razmišljanja andragogov o izobraževanju in njegovem vrednotenju v času, ko naša družba tako močno poudarja pomen lastnega znanja in pameti, in ko ponavljamo, da nam le znanje lahko pomaga iz gospodarskih težav. Naša družba podcenjuje znanje in izobraževanje, trdi dr. Krajnc in meni, da to povzroča naglo polarizacijo v odnosu do izobraževanja. Manjši del družbe (ljudje z visoko izobrazbo) znanje preceňuje, ljudje z najnižjo izobrazbo pa so znanje in izobrazbo odpisali. Od izobraževalne elite, ki znanje visoko ceni, ni mogoče živjeti. Spremeniti moramo miselnost tistih, ki znanje ne ceni.

Pravica do učenja in izobraževanja v vseh starostnih obdobjih ne glede na socialni in gmotni položaj je postala del človeških pravic, ki jih sodobna napredna družba ne sme omejevati. O tem govori tudi resolucija letošnje četrtle mednarodne konference Unesca o izobraževanju odraslih (za uvod v tribuno jo je čudovito predstavil udeležencem Tone Kuntner). Za tako stališče se zavzemajo andragogi in drugi družbeni delavci tudi pri nas. Med najvidnejše uspehe, ki so jih dosegli pri širjenju teh pravic v zadnjem desetletju v nekaterih zahodnih deželah (Francija, Švedska, Italija, ZDA idr.), so na primer univerze za ljudi v tretji življenjski dobi, z razvejenimi programi, ki zanimajo starejše ljudi, jim napolnjujejo in bogatijo prosti čas. Odziv starostnikov je dalčje presegal pričakovanja.

Pri nas smo izobraževanje odraslih uvrstili med temeljne in enakovredne sestavine vzgojno-izobraževalnega sistema, zasnovanega na permanentnosti izobraževanja in vzgoje. To smo zapisali v vse pomembnejše resolucije iz zadnjih petnajst let, pa tudi v zakone. Hkrati pa smo naredili zelo malo, da bi izobraže-

vanje odraslih res dobilo ustrezno mesto v sistemu. Pri financiranju izobraževanja smo ga prepustili neposredni svobodni menjavi dela, programe razvojnih služb in raziskovalne dejavnosti omejujemo na pedagoška vprašanja in vzgojo mladih, prizadevanja andragoških delavcev dobijo sicer javno podporo, kaj

več pa ne. Tako tudi Andragoško društvo Slovenije, ki je trenutno edino organizirano žarišče za razvoj izobraževanja odraslih, ne more dobiti potrebnega denarja, da bi uresničilo več koristnih načrtov.

Subjektivne sile so odpovedale, je bilo rečeno na tribuni. V re-

snici ne moremo zanikati, da so nekajkrat razpravljale o perečih vprašanjih izobraževanja odraslih in zavzele povsem napredna stališča in sklepe; vendar niso ni-

kogar poklicale na odgovornost zaradi neuresničevanja že prej sprejetih stališč in sklepov, nikomur tudi niso naložile posameznikovega nalog, ki bi vodile k hitrejšemu napredku izobraževanja odraslih.

Tako se že leta vrtimo v začaranem krogu: kadrovske izobraževalne službe v organizacijah združenega dela ostajajo slej ali prej brez prave veljave. Namesto da bi povečali spodbude zaposlenim za nadaljnje izobraževanje, omogočamo »interno« priz-

navanje strokovnosti — vse do najvišje stopnje (take interne komisije priznavajo strokovnost tudi po načelu »danes meni — jutri tebi«). Namesto načrtnega razvijanja sodobnejših oblik in metod pri izobraževanju ob delu, ohranjamo staro večerno šolo.

Namesto da bi načrtno vlagali v višjo kakovost dopolnilnega izobraževanja in strokovnega izpopolnjevanja — brez tega ne moremo slediti znanstveno-tehničnemu in tehnološkemu razvoju — ju prepuščamo času in ustaljeni andragoški praksi. In še bi lahko naštevali.

Tako imamo v naših temeljnih družbeno-političnih dokumentih vizijo sodobnega izobraževanja odraslih in sistema permanentnega izobraževanja in vzgoje, v sami praksi pa na eni strani delno prenovljen šolski sistem, poleg njega pa nešteto oblik izobraževanja odraslih, ki živijo ali živijo-tarijo po svoje. Zaradi neuresničenih stališč in sklepov najvišjih državnih in političnih organov postaja tako izobraževanje odraslih slaba vest družbe.

J. V.

MARIJA VELIKONJA

OB 35-LETNICI ČASOPISA ŠKOLSKÉ NOVINE IZ SR HRVAŠKE

Glasiló, na katero so lahko ponosni

Vsak jubilej je priložnost, da se ozremo na prehojeno pot in na dosežke, ki so jih rodila prizadevanja. Deloma obračun s seboj in s svojim delom. Sprejeti moramo kritiko, še raje pa imamo pohvalo, ki opogumlja in nam daje novih moči za prihodnje delo. Za jutri. Pohvale pa se še posebno razveselimo, če je iskrena in zaslužena.

Veliko takih prisrčnih besed pohvale in priznanja smo slišali letošnjega 12. novembra v Zagrebu, ko smo slovesno praznovali 35-letnico izhajanja Školskih novín, glasila delavcev v vzgoji, izobraževanju in kulturi SR Hrvaške. Praznik naših kolegov je postal naš praznik.

Slovesnosti, ki je potekala pod pokroviteljstvom Sveta Zveze sindikatov SR Hrvaške, so se udeležili številni najvidnejši predstavniki družbeno-političnega, strokovnega in kulturnega življenja hrvaške republike, ugledni znanstveni in kulturni delavci in predstavniki drugih prosvetnih glasil republik in pokrajin. Hkrati s počastitvijo jubileja so udeleženci počastili 40-letnico osvoboditve in 40-letnico Sindikata.

Potem ko je pevski zbor KUD Ivan Filipović zapeel himni, smo poslušali referat direktorja delovne organizacije Školske novine dr. Anteja Bežna o razvoju glasila v preteklih 35 letih in o načrtovanju njegove nadaljnje rasti. Slavnostna govora na slovesnosti sta imela predsednik Sveta Zveze sindikatov Hrvaške Zvonimir Hraber in predsednik Republiškega komiteja za prosveto, kulturo, telesno in tehnično kulturo Božidar Gagro, o pomenu Školskih novín in uspešnem delu kolektiva pa so govorili tudi drugi predstavniki družbeno-političnih in strokovnih organizacij.

Na slovesnosti so podelili najzaslužnejšim nekdanjim in zdajšnjim delavcem delovne organizacije Školske novine: nagrado Tone Peruško, jubilejne in letne nagrade ter spominske plakete zaslužnim ustanovam in posameznikom, ki so pripomogli k razvoju glasila.

V počastitev 70-letnice dr. Dragutina Frankovića, vidnega pedagoga in profesorja na Fakulteti političnih ved v Beogradu, ki je zdaj v pokoju, so predstavili njegovo knjigo Obrazovanje in budućnost; v njej so objavili svoje prispevke tudi ugledni profesorji iz drugih republik in pokrajin.

Slovesnost je še posebno pestril vokalni koncert, ki ga je pripravil zbor Kulturno umetniškega društva Ivan Filipović. Delovnemu kolektivu Školskih novín, so čestitali tudi predstavniki republiških in pokrajinskih prosvetnih glasil, ki so v spomin na ta jubilej in v zahvalo za sodelovanje prejela spominske plakete. Ob tej slovesni priložnosti je delovna organizacija Školske novine izdala zelo bogato in obsežno jubilejno številko tednika in spominsko knjigo Školske novine 1980—1985; le-to je namenila vsem prosvetnim, znanstvenim, kulturnim in drugim sodelavcem, ki so pripomogli k razvoju socialistične samoupravne vzgoje in izobraževanja in glasila prosvetnih delavcev Hrvaške.

dogodki
novosti

Nenehna delovna akcija

Tako bi lahko poimenovali preteklo 35-letno obdobje izhajanja Školskih novín. To je bogata in uspešna pot glasila, ki se je nenehno razvijalo in širilo.

Glasiló — ob svojem začetku leta 1950 je bilo štirinajstrednik — ki so ga urejali prostovoljci strokovnjaki na drugih delovnih dolžnostih — je postalo leta 1953 tednik, in to je še danes. Školske novine, ki so bile na začetku namenjene pretežno osnovnim in srednjim šolam, so se do danes razvile v glasilo delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti v SR Hrvaški. Delovna organizacija se je še posebno v zadnjih desetih letih razvila v močno založniško hišo, ki izdaja poleg tednika Školske novine še veliko znanstvenih, strokovnih, političnih, zgodovinskih in književnih del. Školske novine, ki so odprte vsem, so med bralci priljubljene zlasti zato, ker objektivno, natančno in hitro obveščajo. Časopis ima 15.000 naročnikov in se lahko pohvali s številnimi sodelavci, v njem sodelujejo vsi, od vzgojiteljev do univerzitetnih profesorjev. Njegova vsebina je pestra in bogata, saj daje vpogled v vsa družbena in politična dogajanja, objavlja pedagoške in druge razprave, strokovne prispevke, zapise iz prakse, številne koristne informacije in še marsikaj. Školske novine spodbujajo prosvetne delavce k sodelovanju, k prizadevanjem za reformo, objektivno opozarjajo na zgrešena pojmovanja o njej, podpirajo razvijanje in ohranjanje bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

Povedati je treba, da kolektiv Školskih novín že več kot desetletje zavzeto sodeluje pri Sekciji prosvetnih glasil republik in pokrajin Jugoslavije, kjer je bil zmeraj pobudnik novih zamisli in zgled strokovno-informativnega glasila. Školske novine so skupaj s sindikatom izpeljale v tem obdobju veliko akcij in srečanj in zmeraj obravnavale aktualne probleme prosvetnih delavcev in nakazovale, kako naj bi jih pravilno rešili. Glasilo Školske novine zelo cenijo in tudi denarno ustrezno podpirajo republiški družbenopolitični organi, s katerimi kolektiv izjemno dobro sodeluje.

Vsi nekdanji uredniki — prvi glavni in odgovorni urednik Tone Peruško, vidni družbeni in pedagoški delavec ter prvi pobudnik in snovalec časopisa pedagoških delavcev, in zdajšnji visoko strokovno usposobljeni kolektiv so zmeraj storili največ, kar je bilo mogoče; zato je glasilo postalo tako, kakršno je danes — časopis, ki ga radi prebirajo ne samo pedagoški delavci na Hrvaškem, temveč tudi drugod.

In kako se bodo Školske novine razvijale naprej? Ker imajo za začetek vse organizacijske, gmotne, prostorske in kadrovske možnosti, si bodo prizadevali, da bi Školske novine v prihodnjem obdobju prerasle v informacijsko-izdajateljsko središče vzgojno-izobraževalnega sistema v SR Hrvaški.

T. D.

TIM 3

Novembrska številka Tima, revije, ki je namenjena tehnični in znanstveni dejavnosti mladine, je že v prodaji. Tudi v tej številki je precej — po zahtevnosti in tehničnem področju — različnih načrtov. Najmlajši bodo v rubriki Prvi koraki našli načrt za izdelek, okrašen z intarzijsko — s starim načinom krašenja lesenih predmetov s furnirji različnih barv in struktur. Tudi snežaka iz papirja, ki bo v zimskem času držal prtiček na slavnostno okrašeni mizi, preproste krmilnice za sinice in razmnoževalnika rastlin, v katerem se bodo semena ali

Raketarski modelarji bodo poleg načrta za izdelavo rakete Zvezda našli še zanimivo poročilo s 7. svetovnega prvenstva v raketnem modelarstvu, ki je bilo od 27. 8. do 2. 9. letos v bolgarskem mestu Jambol. Verjetno le malokateri vedo, da so v Vrhu leta 1972 organizirali prvo svetovno prvenstvo in da so vse možnosti za to, da bi bila Jugoslavija tudi čez dve leti gostiteljica najboljših raketarjev. Škoda, da tri jugoslovanske tovarne še vedno ne morejo ponuditi našim tekmovalcem kakovostnih motorjev; zaradi tega je

trti številki Tima. Brodomake-tarji bodo našli v reviji ob kratkem ilustriranem zgodovinskem pregledu razvoja trgovskih in vojnih ladij na jadra in vesla še drugi del načrta za izdelavo makete dvojbornice Brig iz leta 1972. Zanj bo v uredništvu revije na voljo tudi celoten načrt formata A1.

Ljubitelji elektrotehnike in elektronike bodo lahko naredili preskuševalnik električne napetosti za avto, dokončali in uglasili oddajnik za daljinsko vodenje modelov, zelo podrobno pa so v posebnem prispevku opisani tudi vsi trije načini amaterske izdelave tiskanih vezij, vrtnanje ploščic in spajkanje komponent nanje.

Rubriki o računalništvu, ki govori o vnašanju podatkov v računalnik, sledi s fotografijami dopolnjena rubrika o malih železnih napravah, ki opisuje tokrat postavljane tirove in pripravo podlage zanje. Mladi fotoamaterji, ki jih zanimajo tudi fototriki, se bodo gotovo razveselili načrta za svetlobno nihalo, s katerim dobimo pri daljših ekspozicijah na fotografiji zanimive krivulje, ki jih zapisuje na vrstico obešena žepna svetilka.

Novo številko revije Tim končuje več ilustriranih drobnih tehničnih zanimivosti, ki jih lahko preberejo tudi tisti, ki ne modelirajo, spajkajo, tipkajo, rezljajo ali fotografirajo, zanimajo pa se za najnovejše dosežke v razvoju prevoznih sredstev.

Vse to pove, da se revijo, ki stane le 80 dinarjev, splača vzeti v roke in jo pokazati tudi drugim, predvsem mladim, ki velikokrat zaman iščejo sebi in svojemu znanju primeren načrt. S Timom jim bo šlo delo lažje in hitreje od rok.

MATEJ PAVLIČ

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE INGRAD CELJE

Komisija za delovna razmerja DS Skupne službe razpisuje prosta dela in naloge

— VZGOJITELJA V DOMU UČENCEV V CELJU

Kandidati morajo poleg splošnih pogojev izpolnjevati še naslednje:

- višja ali visoka šolska izobrazba pedagoške smeri — prednost domača vzgoja
- sposobnost za dela v interesnih dejavnostih
- zaželeno praksa v poklicu.

Prijave s priloženimi dokazili o strokovni izobrazbi in z opisom dosedanjega dela sprejema Kadrovska pravni sektor, GIP »Ingrad« Celje, Lava 7 v 15 dneh po objavi razpisa.

Razpisna komisija

OŠ CERKNO — SPOMENIK NOB

razpisuje dela in naloge

— RAVNATELJA

Kandidati morajo izpolnjevati pogoje, ki jih določajo ZZD, ZOŠ in družbeni dogovor o uresničevanju kadrovske politike v občini Idrija. Imeti morajo organizacijske in vodstvene sposobnosti za vodenje vzgojno-izobraževalnega in drugega dela. Mandatna doba trajajo 4 leta.

Kadrovska komisija

OŠ CERKNO — SPOMENIK NOB

razpisuje dela in naloge

— UČITELJA V ODDELKU PB

za določen čas od 1. 12. 1985 do 30. 6. 1986.

Prijave z življenjepisom in dokazili o izpolnjevanju pogojev pošljite v 15 dneh na OŠ Cerško — Spomenik NOB. Prijave za ravnatelja pošljite z oznako »za razpisno komisijo«.

gdan Čepič, Tea Dominko, Leopold Kejžar, Franci Kržan, Marjana Kunej, Vida Nered, Albin Puclin, Alenka Pučko, Marija Skalar, Janez Sušnik, Jože Valentinčič, Viktor Žorž

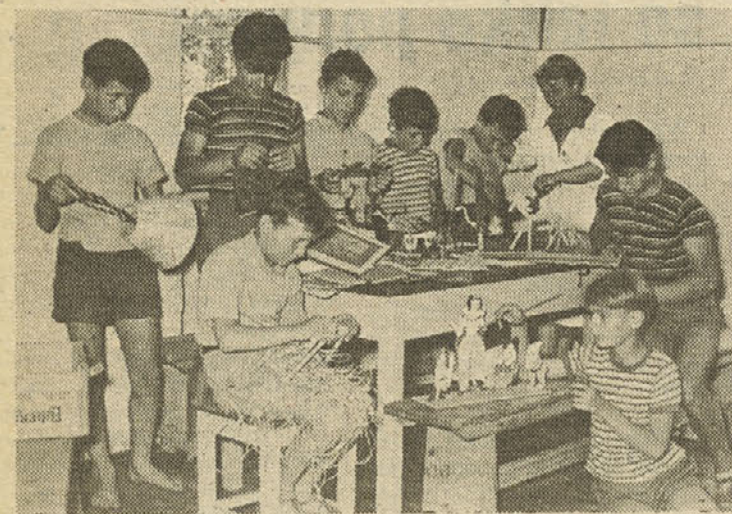
Direktor: Jože Valentinčič

Uredniški odbor: Geza Čahuk, Tea Dominko, Jure Gartner, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Barica Marentič-Požarnik, Veljko

Troha, Jože Valentinčič, Marija Velikonja, Majda Vujović
Uredništvo: Jože Valentinčič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.
Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštini predal 21, Ljubljana 61104

Rokopisov in fotografij ne vračamo.
Naročnina za leto 1985 znaša 800 din za posameznike in 1200 din za organizacije. Za upokojene prosvetne delavce in študente pedagoških smeri znaša letna naročnina 650 din. Cena posamezne številke je 45 din, pri povečanem obsegu pa 60 din. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČTP Ljudska pravica. ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komisija za vzgojo in izobraževanje časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega prometnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka člena zakona o obdavčitvi proizvodov in storitev v prometu).

potaknjenci lahko ukoreninili, ne bo težko narediti. Tisti, ki znajo delati z električnim ročnim orodjem, bodo lahko po objavljenem načrtu naredili mlajšim prikupen traktor iz lesa in zanj sami skonstruirali še prikolico.

neskladje med njimi in svetovnim vrhom še toliko večje.

Bolj izkušenim modelarjem je namenjen načrt vojaškega letala Soko P-2 Kragulj; del načrta bo zaradi obsežnosti objavljen v če-

GRBI IN ZASTAVE SFRJ IN REPUBLIK

Ob 40-letnici osvoboditve so Školske novine izdale:

- grba SFRJ in SR Hrvaške, velikost 50 x 70 cm, na trdi podlagi. Plakat je prirejen tako, da ga lahko pritrdimo na steno. Izvod stane 1200 din, komplet dveh grbov pa 2400 din.
- komplet grbov in zastav SFRJ in republik na skupnem plakatu, velikost 70 x 100 cm. Tudi ta plakat je oblikovan tako, da je primeren za vsako učilnico. Plakat stane 700 din.

Naročilnico pošljite na naslov: ŠKOLSKÉ NOVINE, Braće Kavurića 40, 41000 ZAGREB.

Vabilo

Z dajanjem svoje krvi lahko naredite največ, kar lahko stori človek za človeka. Zato vas pričakujemo na krvodajalski akciji.

Prijave sprejema občinski odbor Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivist RK, odgovoren za krvodajalstvo.

DECEMBER 1985

SEVNICA	3., 4.
BREŽICE	5., 6.
KRŠKO	10., 11.
KOČEVJE	12., 13.
LJUBLJANA BEŽIGRAD	16.
LENDAVA	17., 18.
LJUBLJANA CENTER	19.
ŽALEC	20.
LJUBLJANA VIČ-RUDNIK	23.
LJUBLJANA MOSTE-POLJE	24.
POSTOJNA	26., 27.
LJUBLJANA ŠIŠKA	30.
SELNICA OB DRAVI	5.
STARŠE	6.
HOČE	13.
RAČE	26.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

prosvetni
delavec

Ustanovitelj: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: predsednik Aleš Golja, Bo-

Če že potekajo akcije za uvajanje računalništva v šole, potem zasluži posebno pozornost mikroračunalnik

ORIC
NOVA 64

Zakaj?

Ker je celoten program zasnovan tako celovito, kot nikoli doslej:

- RAČUNALNIK: Nova 64 (ROM 16 Kb, RAM 64 Kb)
- KNJIGA: J. Spiller, BASIC • ORIC/NOVA 64 (240 strani)
- PERIFERNE ENOTE: matrični tiskalnik EPSON NOVA P-80 disketna enota (3,5", 2 x 400 KB)
- vmesnik RS 232
- vgrajena palica ROKI
- PROGRAMSKA OPREMA: Sporazum z ZOTKS, Lepi pot 6, Ljubljana
- RAČUNALNIŠKE DELAVNICE: — delavnice za začetnike — delavnice za dopolnilno
- IZOBRAŽEVANJE: osnovno in dopolnilno
- LOKALNA MREŽA: povezava 8 računalnikov Nova 64 v lokalno mrežo s Partnerjem
- SERVIS: 27 servisnih delavnic v Jugoslaviji. Popravilo v treh dneh v centralni delavnici v Ljubljani!
- VROČI TELEFON: strokovnjaki čakajo na računalniške klice v sili 24 ur na dan (061) 317-044
- KLUB ORIC NOVA: KOTICEK V BIT-u: Ljubljanski dnevnik, Kopitarjeva 2, Ljubljana, tel. (061) 325-752
- 5 % popusta do 31. 12. 1985

Informacije

avtotehna

TOZD NOVA, Titova 36, Ljubljana (061) 320-589

MAPA ZA NARAVOSLOVNE DEJAVNOSTI

V šolskem letu 1985/86 bo 22 000 učencev začelo uporabljati mapo za naravoslovne dejavnosti (MND). Bistvena izhodišča pri nastajanju MND so bila:

- Naravoslovne dejavnosti vsebujejo naravoslovno znanje in POVEZUJEJO VSE NARAVOSLOVNE PREDMETE: fiziko, kemijo, biologijo, SND, SN, SD, pa tudi vse tiste vsebine s področja naravoslovja, ki so sestavni del zemljepisa, zdravstvene vzgoje in družbeno-moralne vzgoje.
- MND omogoča pregledno shranjevanje (kasneje tudi lažje iskanje) gradiva, ki je nastalo ob poglobljenem in samostojnem delu, ter tistega gradiva, za katero učitelji menijo, da ga učenci potrebujejo ves čas, ko se šolajo.
- MND vodi učenca v sistematičnost in analitičnost (kako in kaj bo vlagal vanjo), sočasno pa ga vodi postopno k bolj poglobljeni obravnavi posameznega problema.
- Notranja ureditev je usklajena po delovnih enotah naravoslovnih dejavnosti, ki jih predlaga Program življenja in dela v osnovni šoli: življenjski prostor, prehrana, zdravje in energija. Peti del, ogledi, je namenjen ekskurzijam, izletom in naravoslovnim dnevom.
- MND so v različnih barvah, ki poudarjajo pripadnost šolske svetlo in temno rdeča, svetlo in temno modra, rumena, oker, črna in zelena. Cena 250 din pomeni le enkratni izdelek za učence in starše v osemletnem šolanju.

MND boste prejeli v 30 dneh in se izdelujejo le na podlagi naročil. Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov: TERMOPOL, 64228 SOVODENJ

NAROČILNICA

OŠ _____

Naročamo _____ map za nara-

voslovne dejavnosti

Barve: _____

Kraj in datum: _____ žig: _____ Podpis: _____